

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Ústav dějin křesťanského umění
Dějiny evropské kultury

Kateřina Kuřiaková

Jiřinkové slavnosti v České Skalici

Kulturní život v Čechách v 19. století

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

Praha 2015

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 23.4.2015

Kateřina Kušiaková

Bibliografická citace

Jiřinkové slavnosti v České Skalici [rukopis] : Kulturní život v Čechách v 19. století : bakalářská práce / Kateřina Kušiaková ; vedoucí práce: Prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. Praha, 2015. 77 s.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o Jiřinkových slavnostech v České Skalici z let 1837-1847 a jejich dalším vývoji. V práci bude představena řada zajímavých osobností církevního, kulturního a společenského života v regionu, která přispěla ke vzniku této lidové slavnosti. Nemalá pozornost bude věnována politické situaci 19. století, která měla na vývoj slavností a zakládání spolků nesporný vliv. Zaměřím se na Jiřinkové slavnosti retrospektivním pohledem člověka dnešní doby, ve kterém jasně vyniká jejich přínos a vliv na život východočeského regionu, ohlas v dobovém tisku, podpora pěstování jiřin v Čechách, inspirace k zakládání dalších pěstitelských společností a ke vzniku uměleckých děl v oblasti literatury a hudby.

Klíčová slova

jiřinkové slavnosti, spolky, pěstování jiřin, kultura 19. století, vlastenci

Abstract

This bachelor thesis deals with the Dahlia Festival in Česká Skalice during years 1837-1847 and with its further development. Thesis will present range of interesting personalities of ecclesiastical, cultural and social life in the region, who contributed to rise of this folk festival, and considerable attention will be paid to the political situation in 19th century, which had a direct impact to the development of this festival and to establishment of local clubs. I will focus on Dahlia festival through retrospective look of a man of our times, where clearly excel its benefits and impact on life in east Bohemia - festival had a considerable acclaim in the periodicals, supported cultivation of dahlias in Bohemia and inspired plenty of artists to produce works of literature and music. This festival also inspired lot of people to establish another local clubs, focused on dahlia cultivation.

Keywords

Dahlia festival, dahlia cultivation, clubs, culture of the 19th century

Počet znaků včetně mezer: 121 154

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala prof. PhDr. Zdeňku Benešovi, CSc. za vedení mé bakalářské práce, cenné podněty a rady. Dále mé poděkování patří Mgr. Milanu Horkému, řediteli Muzea Boženy Němcové, Pavle Knápkové, muzejnímu pedagogovi a všem ostatním pracovníkům MBN, kteří mi při mém bádání vyšli vstříc. Velké poděkování patří též panu Jiřímu Samkovi, bývalému kronikáři České Skalice za podporu a cenné informace.

Obsah

Úvod.....	8
1. Kulturní a společenský život v Čechách v 19.století	11
1.1. Kulturní a společenský život do roku 1848.....	11
1.2. Kulturní a společenský život v druhé půlce 19.století	14
2. Kulturní a společenský život v České Skalici v 19.století	17
2.1. Zakládání spolků a jejich význam	17
2.2. Škola	19
2.3. Divadlo.....	20
2.4. Knihovna.....	21
2.5. Sokol	22
2.6. Koupaliště	23
2.7. Čtenářská beseda Boženy Němcové	23
2.8. Taneční zábavy a hostince	25
2.9. Pěvecký spolek Bendl	26
3. Jiřinkové slavnosti.....	28
3.1. Historie pěstování jiřin	28
3.2. Pěstitelé jiřin, zakladatelé spolku, vlastenci	30
3.3. Jiřinkové slavnosti 1837–1847	40
3.4. Jiřinkové slavnosti v druhé půli 19. a první třetině 20. století	49
3.5. Celostátní slavnosti 1937 a 1947	50
3.6. Slavnosti jiřinek v socialistickém Československu.....	53
3.7. Jiřinkové slavnosti po roce 1989	56
Závěr	58
Seznam použitých zkratk.....	61
Seznam literatury	71
Přílohy	74

Úvod

V průběhu celého 19. století, zejména však v jeho druhé polovině, docházelo v Evropě k společenským změnám. Byla to doba, kdy se rodil nový, moderní člověk, utvářely nové sociální a společenské struktury a kompletně se proměňoval způsob života. České země byly v této době součástí habsburské monarchie, státního útvaru, jemuž vládla rakouská větev habsbursko-lotrinské dynastie a který byl společným státem pro mnoho národů; byl pestrá směsí zemí nejrůznějších historických tradic, kulturní a ekonomické úrovně.

V prvních části práce autorka představí kulturní život v Čechách. Vzhledem k politickému vývoji v zemi, je tento přehled rozdělen do dvou kapitol na první a druhou půlku 19 století. Další část práce je věnována České Skalici a na příkladech existence několika spolků je zde představen společenský styl života obyvatel malého českého města, které žilo čilým společensko-kulturním životem. Ve třicátých letech se v Malé Skalici, která je dnes součástí České Skalice, v hostinci U Českého lva scházeli vlastenci a nadšení pěstitelé květin a ovocných stromů. Zde také v roce 1837 založili Spolek pěstitelů jirín a vytvořili podmínky pro konání prvních jirínkových oslav.

Další část práce je zaměřena na první desetiletí jirínkových slavností v letech 1837–1847 a na osobnosti podílející se na organizaci a propagaci v dobovém tisku. Vzhledem k zaměření spolku, což bylo především pořádání výstav nově vyšlechtěných jirín, věnovala autorka celou jednu kapitolu historii pěstování jirín v Evropě a v Čechách a jejich základnímu popisu a rozdělení.

V závěru druhé části práce autorka sleduje, jakým způsobem se tradice jirínkových slavností vyvíjela a s ohledem na historické souvislosti proměňovala až do roku 2015. Slavnosti jirín jsou sledovány retrospektivním pohledem člověka dnešní doby, ve kterém vyniká jejich přínos: měly ohlas v dobovém tisku, podpořily pěstování jirín v Čechách, podnítily různě zaměřené skupiny občanů k zakládání dalších spolků a také inspirovaly některé umělce k tvorbě v oblasti literatury a hudby. Založení spolku a pořádání výstav spojených s různými kulturními událostmi přineslo České Skalici, dnes již vzácnou tradici, která je každoročně ctěna do dnešních dnů.

Prameny a literatura

Hlavním zdrojem pro tuto práci budou především almanachy vydané při příležitosti výročních jiřinkových slavností v jubilejních letech 1937¹ a 1947²; drobná publikace Vlastimila Květenského vydaná v roce 1964, která je vlastně jedinou vydanou monografií k jiřinkovým slavnostem³. Cenným zdrojem mi budou články Ludvíka Mühlsteina, bývalého ředitele Muzea Boženy Němcové v letech 1963–1998, vydané v různých brožurách a sbornících, například ve vlastivědném sborníku muzeí náchodského okresu⁴; sborníku státního okresního archivu v Náchodě⁵; publikaci o historii a památkách České Skalice a Ratibořic, vydanou na počest řídícího učitele Jana Krtičky⁶; články z brožury Česká Skalice a okolí.⁷ Pro první desetiletí jiřinkových slavností, tedy mezi lety 1837–1847, mi poskytnou cenné informace dobová periodika, hlavně Květy a Česká včela, které o slavnostech každoročně informovaly čtenáře po celých Čechách.

Monografie Vlastimila Vaňka a kolektivu popisuje historii pěstování jiřin, založení Národní jiřinkářské společnosti v Pardubicích v roce 1926, výstavy pořádaných spolkem a jeho následníku v poválečném Československu – Československé národní jiřinkářské společnosti. Byla vydána při příležitosti 40. výročí založení spolku v roce 1966 a poskytne cenné informace na téma „jiřina – květina“.⁸ Dalšími zdroji bude životopisná literatura Boženy Němcové⁹ nebo soubor statí Život-dílo-doba Boženy Němcové.¹⁰ V neposlední řadě budu čerpat z archivních fondů uložených v Muzeu Boženy Němcové v České Skalici, kde jsou k dispozici především fotografie z celostátních výročních slavností z let 1937 a 1947 a z práce Terezy Rampasové o spolkách v 19. století.¹¹

¹ Almanach celostátních jiřinkových oslav v České Skalici 1837–1937. Česká Skalice 1937

² Almanach celostátních jiřinkových oslav v České Skalici 1837–1947. Česká Skalice 1947

³ KVĚTENSKÝ 1964—Vlastimil KVĚTENSKÝ: Jiřinkové slavnosti. Havlíčkův Brod 1964

⁴ MÜHLSTEIN 1987—Ludvík MÜHLSTEIN: 150 let Jiřinkových slavností v České Skalici. In: Náchodsko od minulosti k dnešku. Vlastivědný sborník muzeí náchodského okresu, 1987

⁵ MÜHLSTEIN 2006a—Ludvík MÜHLSTEIN: Stopami dějin Náchodska. In: Sborník státního okresního archivu Náchod, 2006

⁶ MÜHLSTEIN 1996—Ludvík MÜHLSTEIN: Česká Skalice Ratibořice. Česká Skalice 1996

⁷ MÜHLSTEIN/NOVÁK 1984—Ludvík MÜHLSTEIN / Václav NOVÁK: Česká Skalice a okolí. Červený Kostelec 1984

⁸ VANĚK/PILNÝ/MOKRÁ—Vlastimil VANĚK / Jan PILNÝ / Věra MOKRÁ: Jiřinky. Praha 1966

⁹ KUBKA/NOVOTNÝ 1941—František KUBKA / Miloslav NOVOTNÝ: Božena Němcová. Praha 1941

¹⁰ HORKÝ 2000—Roman HORKÝ: Čtenářská beseda Boženy Němcové v České Skalici a její role v kulturním životě maloměsta. In: Sborník Státního okresního archivu Náchod, 2000

¹¹ RAMPASOVÁ 2005—Tereza RAMPASOVÁ (ed.): Spolkový život v 19. stol. Ústí n./L. 2005

1. Kulturní a společenský život v Čechách v 19. století

1.1. Kulturní a společenský život do roku 1848

Předminulé století nevymezují léta 1801 až 1900, tzv. dlouhé 19. století je ohraničeno dvěma letopočty: začíná rokem 1789, kdy Francouzská revoluce uvedla do pohybu celou Evropu a způsobila řadu hlubokých změn a končí atentátem v Sarajevu. České země byly v této době součástí habsburské říše, státního útvaru, jemuž vládla rakouská větev habsbursko-lotrinské dynastie.

Habsburská monarchie byla společným státem pro mnoho národů a kulturních společenství. Sahala na východě k hranicím Ruska, na Balkánu sousedila s Tureckem, na jihu s italskými státy a na západě a severozápadě s německými státy. Po smrti Leopolda II. byl roku 1792 korunován jako král uherský a český František I. Rakouský (v letech 1792–1806 jako František II. byl posledním císařem římským a v letech 1804–1835 jako František I., císař rakouský). Při korunovaci se setkal s budoucím nejmocnějším mužem Rakouska, šlechticem, politikem a diplomatem, knížetem Klemensem Wenzelem von Metternichem, který se později stal jeho pravou rukou. Páteří vládního systému zůstala za císaře Františka - stejně jako u jeho strýce Josefa II. - státní byrokracie.¹²

Metternichovým heslem byla sice „jednota v různosti“, avšak rakouská vláda nevytvořila jednotící státní patriotismus, který by byl schopen do sebe integrovat patriotismy jednotlivých zemí a národů. Liberálové, náležící k nejvyspělejší národnosti, tj. německé, jevíli sklon k podceňování ostatních národností a v jejich vlasteneckých tužbách spatřovali projevy zpátečnického myšlení.¹³

Jakkoliv Metternich toleroval nebo potíral všechna hnutí, jež byla založena na národně liberální ideologii, proces formování novodobého českého národa byl nastartován a bylo už nemožné jej zastavit. Pro takové formování je typické označení české národní obrození. Tento pojem poprvé užil T. G. Masaryk v České otázce v roce 1895 plus další

---

¹² LENDEROVÁ/JIRÁNEK/MACKOVÁ 2013—Milena LENDEROVÁ / Tomáš JIRÁNEK / Marie MACKOVÁ: Z dějin české každodennosti, život v 19. století. Praha 2013, 9

¹³ RAK 2003⁹—Jiří RAK (ed.): Dějiny zemí koruny české II., hlava druhá. Praha 2003, 69–70

literární historici J. Vlček a A. Novák a společně jej označili za součást národně osvobozenecých hnutí v Evropě nové doby.

První polovina 19. století byla pro české národní obrození rozhodující. To, co se započalo koncem 18. století v období Josefa Dobrovského, kdy byly ustanoveny normy českého spisovného jazyka, byť byly ještě psány německy a byl probuzen zájem vzdělanců o národní dějiny i o česky psanou literaturu, bylo v první polovině století následujícího, rozvinuto v plné míře. Josef Jungmann a jemu blízcí vytyčili ideu národa jako individuality. Kultura pěstovaná v národním jazyce měla poskytnout všem uživatelům češtiny průpravu pro výkon zaměstnání srovnatelnou s průpravou uživatelů němčiny.¹⁴ Vlastenci usilovali o začlenění české kultury do evropského kontextu, chtěli dokázat, že český jazyk je schopen se vyrovnat jazykům vyspělých kultur. V literatuře se uplatňoval preromantismus a sentimentalismus, díla se vyznačovala citlivostí s počínajícím zájmem o společnost, propagoval se návrat k přírodě a dávnověku a dost často měla výchovný ráz. Zdrojem inspirace se stala lidová poezie. Později se ustoupilo od učeneckého rázu literatury a na řadu přišel romantismus s počínajícími prvky realismu, kdy se autoři snažili o zaktuálnění literatury a její sblížení se životem.¹⁵ Důležitou součástí běžného života se v první polovině 19. století staly noviny a časopisy. Objevovaly se první reflexe politického dění, ale ještě nelze mluvit o moderním politickém programu, spíše jde o solidaritu mezi národními a sociálními skupinami. Den ode dne vlivnější žurnalistika se postupně připravovala na svou roli, která vyvrcholila v roce 1848. Po krátkém uvolnění cenzury v roce 1848 mohly konečně vycházet nekolikately české noviny. Velký význam měl „Časopis Společnosti vlasteneckého musea v Čechách“ (v návaznosti na otevřené Vlastenecké muzeum v Čechách v roce 1818). České noviny a časopisy sledovaly jeden cíl – měly proklamovat a hájit české zájmy na poli kulturním, hospodářském i politickém, přinášet osvětu a vzdělávat.

Ve 20. a 30. letech 19. století začaly v českých zemích hospodářské a sociální proměny spojené s průmyslovým rozvojem. Manufaktury vznikající v 18. století pomalu vytlačovaly nové továrny, v nichž ruční práci nahradily stroje. V zemi se objevily první doly, železárnny, přádelny, papírny, rozvíjel se potravinářský průmysl. Mezi podnikateli

---

¹⁴ LEHÁR (ed.) 2013²—Jan LEHÁR(ed.): Česká literatura od počátků k dnešku. 2., rozšířené vydání. Praha 2013, 175–205

¹⁵ ŠTĚPÁNEK 1990—Vladimír ŠTĚPÁNEK: Přehled dějin české literatury 19. století, I. Národní obrození. Praha 1990

je možné najít jak šlechtice, tak měšťany. V roce 1825 vznikla Spořitelna česká, první významná banka v Čechách. Velký pokrok nastal v oblasti dopravy, byla umožněna svobodná plavba po Labi, vybudována koněspřežní železnice z Českých Budějovic do Lince a v roce 1837 byla zahájena stavba první parostrojní železnice, tzv. Severní dráhy císaře Ferdinanda.¹⁶ S rozvojem průmyslu se začal proměňovat život především venkovských obyvatel. Ti nacházeli práci v nově vznikajících továrnách, řada mladých dívek přicházela do měšťanských rodin „do služby“, mladí muži odcházeli „na zkušenou“ do učení a do tovaryšských dílen. Ve 20. letech 19. století vídeňský magistrát odhadoval počet přistěhovalců pocházející z českých zemí na 40 000–45 000 osob. Každodenní kontakt venkovských obyvatel s městským prostředím se odrazil v přejímání prvků měšťanské kultury v odívání, vybavení domácnosti, ale také větší informovanosti o kulturním, společenském a politickém dění a také v jejich vlastním vnímání okolního světa.¹⁷ Co se týká zakládání spolků, byly před rokem 1848 na samém počátku. Jelikož politická činnost v této době nebyla v Rakousku trpěna, čeští liberální občané měli možnost se veřejně projevit pouze zakládáním apolitických spolků, například: Jednota povzbuzení průmyslu v Čechách (1833), Spolek pěstitelů jirín (1837), či Měšťanská beseda v Praze (1845). Éra českého osvícenství byla posledním obdobím, kdy se v kultuře aktivně uplatňovala česká zemská šlechta, a to především jako organizátorská, podněcovatelská a mecenášská. Vrcholem tohoto podílu šlechty byla činnost bratří hrabat Jáchyma a Kašpara Šternberků, jejichž zájmy se zaměřovaly především na přírodní vědy a kteří se zasloužili roku 1818 o vytvoření důležitého kulturního ústavu – Vlasteneckého muzea v Čechách. Instituce měla zpočátku ráz zemský, v dalším období, preromantickém, se však stala hlavním centrem českých snah národních a jazykově literárních, zvláště když zde byl založen spolek pro podporu rozvoje českého písemnictví – Matice česká.¹⁸

Pro první polovinu 19. století je typický *biedermeier*, životní a umělecký styl měšťanské kultury v německy mluvících zemích. Rozvíjel se v době tzv. *metternichovského absolutismu*, kdy byla většina občanských aktivit kontrolována či potlačována, *biedermeier* znamenal únik z veřejného života ke klidu u domácího krbu. Označení tohoto dobového slohu pochází z německé parodie, která koncem padesátých let

---

¹⁶ RYCHLÍK/PENČEV 2013—Jan RYCHLÍK / Vladimír PENČEV: *Od minulosti k dnešku. Dějiny českých zemí*. Praha 2013, 288

¹⁷ NOVÁK 2007—Pavel NOVÁK (ed.): *Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova 19. století*. Praha 2007, 43

¹⁸ LEHÁR (ed.) 2013², 153

19. století zesměšňovala opatrnickví a apolitičnost z času od porážky Napoleona roku 1815, kdy se v Evropě zastavil postup k demokracii, až po revoluční rok 1848. Pojmenování se později vžilo k označení hmotné kultury a nábytku z oné doby.¹⁹ Pro vzdělané měšťany, toužící se sdružovat, se pomalu rodí salonní kultura, ne ovšem po vzoru francouzské tradice okázalých salonních zábav, která sahá až do 12. století, jako tzv. „společství absolventů univerzit“, ale jako kompromis, který se z politických důvodů odehrával v měšťanských domech. Náplní večerů byla kultivovaná zábava, rozhovory, hudba a divadlo.²⁰

1.2. Kulturní a společenský život v druhé půlce 19. století

Druhá polovina 19. století a počátek 20. století je na rozdíl od první poloviny obdobím obrovského pokroku ve všech oblastech života. Po tíživém období padesátých let za Bachova absolutismu, které umrtvilo veškerý politický a společenský život, potlačilo národní sebevědomí a znemožnilo veškeré snahy o rozvoj českého jazyka a kultury, se od 60. let poměry pozvolna uvolňovaly a do počátku první světové války nastal kulturní, vědecký a technický rozvoj nebývalého rozmachu. Vynálezy a objevy v oblasti chemie, biologie a fyziky, nástup spalovacích motorů, vzducholodě, první letadla, parní a vodní turbíny, osvětlování měst, bezdrátový telegraf, vynález kinematografie, rozvoje dopravy a průmyslu, stěhování obyvatel a kapitalistický společenský systém měnily životy lidí nejen u nás, ale v celé Evropě.²¹ Měnilo se sociální uspořádání společnosti: buržoazie, střední vrstvy, zemědělské a tovární dělnictvo tvořily základní vrstvy obyvatelstva. Ženy se začínaly objevovat čím dále častěji v dělnických profesích a zrodil se boj o jejich rovnoprávnost. V roce 1891 byla českými vynálezci a podnikateli uspořádána česká Jubilejní hospodářská, kulturní a společenská výstava, která se stala přehlídkou vyspělosti a rozvoje českého průmyslu a české podnikavosti. V roce 1890 byla založena Česká akademie věd a umění a v roce 1908 dokončen Ottův naučný slovník. S rozvojem průmyslu, nových technologií a dopravy docházelo k novému využití prostoru a pojetí času. Zvolna se rodil „volný

---

¹⁹ LEHÁR (ed.) 2013², 208

²⁰ PEŠKOVÁ 1999—Jaroslava PEŠKOVÁ: Salony jako místo setkání. Salony v české kultuře 19. století. Praha 1999, 11

²¹ RAMPASOVÁ 2005—Tereza RAMPASOVÁ (ed.): Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století. Ústí nad Labem 2005, 16

čas“, část mimopracovní doby, jejímž hlavním smyslem byla regenerace fyzických a psychických sil. Volný čas se od druhé poloviny 19. století stával více a více významnějším fenoménem. Začal se týkat většiny členů společnosti včetně žen a lidé ho netrávili doma, ale venku. V prvním desetiletí 20. století byla u zaměstnanců uzákoněna placená dovolená a 24 hodinový nedělní klid, po první světové válce rozšířen po anglickém stylu i na sobotní odpoledne, tedy week end.²²

České kultuře přelomu 19. a 20. století dominovala česká moderna, která představovala odklon od napodobování vyspělejších evropských národů. Středem zájmu se stal jednotlivec usilující o myšlenkovou a uměleckou originalitu. Architekturu ovládl poslední jednotný styl, secese, ze staveb jmenuji alespoň Obecní dům v Praze. Změnily se nároky na bydlení, tudíž docházelo k výstavbě a přestavbě měst, kde byl kladen důraz na kvalitnější měšťanské obydlí včetně dodávky pitné vody do domů i bytů. Uvedu například výstavbu dnešních Vinohrad, tehdy Královských Vinohrad, což byla samostatná obec, v roce 1879 povýšena na královské město. K Praze byly Královské Vinohrady přičleněny až v roce 1922. Architektura se proměňovala v moderním stylu, už nebylo zajímavé napodobovat historické slohy, na řadu přicházely netradiční materiály jako beton, sklo, ocel, ke slovu se dostávali vynikající architekti, za všechny uvádím alespoň Josefa Fantu, Jana Kotěru či Josefa Gočára. Významná prostranství ve městech byla zdobena sochami Josefa Václava Myslbeka, Františka Bílka a dalších. Vznikaly dominanty Prahy: Rudolfinum, Akademie výtvarných umění, Průmyslový palác ve Stromovce, vznikla řada škol, spořitelny, hotely, nádraží, měšťanské domy. Praha se proměnila v národní metropoli. Kolem města vznikala průmyslová předměstí Libeň, Karlín, Vysočany a Žižkov, kam se stěhovalo dělnické obyvatelstvo z venkova. Jelikož používali výhradně češtinu, pomalu ale jistě se v Praze zvyšoval podíl česky mluvících obyvatel.

Česká kultura se drala do popředí, spolu se stavbou Národního divadla přišla tzv. generace ND. Výtvarníci a sochaři hodně cestovali, a to nejen za studiemi na Akademii do Vídně, Mnichova a Berlína, ale také za prací a na zkušenou. Nejoblíbenější byla umělecky proslulá Paříž. V roce 1887 byl založen Spolek výtvarných umělců Mánes, který měl v programu diskuze a přednášky o umění, vydávání časopisu *Volné směry* a *Styl*, umělecké publikace a pořádání výstav, v roce 1905 byla pod vlivem výstavy

---

²² LENDEROVÁ/JIRÁNEK/MACKOVÁ 2013, 273

Edvarda Muncha a jeho expresionismu založena další skupina výtvarníků – Osma. Vznikal nový druh umění: fotografie a film, na přelomu století byla založena Česká filharmonie. Rozšiřovalo se spektrum časopisů, po Moderním revue začaly vycházet již zmíněné Volné směry, oblibu si udržovaly poučné časopisy jako Květy a rodinný obrázkový týdeník Zlatá Praha. Naplno se rozvíjela měšťanská salonní kultura, na Staňkův a Fričův z první poloviny 19. století navázal například salon u Měchurů, Palackých nebo Riegrových. Vznikala řada spolků, a to nejen ve městě, ale i na venkově: Sokol (1862), zpěvácký spolek Hlahol (1862), Americký klub českých dam (1865), Klub českých turistů (1888), dále například spolek Svatobor (1863) na podporu české literatury, na jeho činnost navázala Umělecká beseda (1863), společným cílem byla podpora českých umělců, spolky dobrovolných hasičů, chovatelské spolky, divadelní spolky, dokonce už existovaly spolky na ochranu zvířat a různé dobročinné spolky a řada dalších. Lidé se spolčovali a byli veřejně aktivní. Od konce 19. století bylo velmi módní jezdit na tzv. letní byty. Oblíbeným místem takových pobytů se staly lokality poblíž Prahy: Dobřichovice, Liboc či Roztoky.²³

Ve veřejném životě se uplatňovali první žáci samostatné české univerzity vychovaní filozofem a sociologem T.G.Masarykem, historikem Gollem, estetikem Hostinským a jazykovědcem Gebauerem. Právě tito pánové prosazovali v bojích o Rukopisy nezávislost vědeckého poznání proti vlasteneckému autoritářství staročeků i mladočeků. Uzlovým bodem, v němž se splétaly dobové otázky kulturní, historické a politické, se stal spor o smysl českých dějin. Diskuzi mimo jiné zahájil Masaryk knihami Česká otázka (1895), Jan Hus (1896) a Karel Havlíček (1896), v nichž rozvíjel své pojetí češství.²⁴

---

²³ LENDEROVÁ/JIRÁNEK/MACKOVÁ 2013, 276

²⁴ LEHÁR (ed.) 2013², 448–449

2. Kulturní a společenský život v České Skalici v 19. století

2.1. Zakládání spolků a jejich význam

Formování občanské společnosti a její nacionalizace, vznik a rozvoj spolků a spolkových aktivit byl jedním z charakteristických rysů společnosti zejména 2. poloviny 19. století. Prosincová ústava z roku 1867, v níž bylo zakotveno právo občanů shromažďovat se a tvořit spolky, vytvořila široký prostor pro občanské aktivity a zakládání spolků. Pro vznik spolku bylo zapotřebí podat oznámení zemské vládě a předložit stanovy, které vytyčily cíle spolku a prostředky, kterými jich má být dosaženo, dále osoby, které jsou za chod spolku odpovědny. Spolek představoval dobrovolné sdružení občanů se společným zájmem, současně však v rámci spolku docházelo k vědomému a nenařízenému setkávání jeho členů. Spolky tak ve společnosti hrály významnou roli při prosazování zájmů jednotlivých skupin občanstva, rozšiřování jejich myšlenek a názorů. Řada spolků vznikala s cílem charitativním a podpůrným pro své členy, jiné zase s cílem pobavit a poučit. Spolky tudíž poskytovaly jedinou možnost, jak ovlivňovat veřejný život, měly nenásilný vliv na kultivaci a kulturní povědomí obyvatel.

Jednoznačně nejrozšířenější v českých zemích, a to jak v německém, tak českém prostředí, byly hasičské spolky. V obcích byly často jediným spolkem, který hrál roli i v ostatním kulturním životě. To ostatně na vesnicích a malých městech přetrvává dodnes a hasičská sdružení jsou velmi populární jak mezi dospělými, tak dětmi. K dalším oblíbeným spolkům patřily spolky tělocvičné, hospodářské na podporu živností a spolky kulturní a naučné. Mezi ně se počítají spolky divadelní, pěvecké, okrašlovací, muzejní, učitelské a vědecké. Protože spolčovací zákon z roku 1867 povoloval i politická sdružení, vznikaly v této době i první politické spolky. Spolkový život v posledních dvou desetiletích 19. století zaznamenal také kromě nárůstu politických spolků, výrazně vyšší podíl žen ve spolkových organizacích, kde hledaly a nacházely uplatnění mimo domov. Pád monarchie a vznik samostatného československého státu znamenal pro spolky organizační změny. Spolky prošly novou registrací pod novými úřady a bez problémů se přizpůsobily novým podmínkám ve

svobodném státě. V době mezi světovými válkami rozvoj spolků v Československu pokračoval a až do konce 30. let 20. století neobyčejně vzkvétal.²⁵

Česká Skalice byla na začátku 19. století malým městem, přesto byla v době obrození známa svými kulturními a vlasteneckými aktivitami. Byly to především hudební produkce chrámové hudby, kterými se město mohlo chlubit. Na vyhlášené hudební koncerty se sjížděli lidé z širokého okolí i ze vzdálených míst, dokonce až z Vratislavi (tj. 140 kilometrů). Českoskalický orchestr měl svého času až osmdesát hudebníků a zpěváků, kteří do Skalice přicházeli z okruhu několika kilometrů. Místní učitelé a hudebníci připravovali mládež k aktivnímu provozování hudby a tím rovněž vychovávali vnímavé posluchačstvo.²⁶

V 30.–40. letech 19. století zde byly pravidelně pořádány slavnosti jiřinek, od druhé poloviny 19. století přibyly další slavnosti. Dramatické a pěvecké besedy, lidé zakládali spolky čtenářské, tělovýchovné i odborné, světily se prapory, konaly průvody, zpívaly národní písně. V únoru 1869 se konala v České Skalici první valná hromada Tělocvičné jednoty Sokol, v roce 1870 byla založena Jednota divadelních ochotníků a Dívčí pěvecká jednota Božena, 1876 zábavní spolek Eden, 1878 byl ustanoven Sbor dobrovolných hasičů, 1879 vznikla Čtenářská beseda Boženy Němcové, 1886 Zpěvácký spolek Bendl a Řemeslnicko-živnostenská beseda, 1891 Okrašlovací spolek, 1889 hudební spolek a další²⁷. Později přibyly ještě Klub velocipedistů a turistů a Spolek pro udržování pomníků padlých vojáků. Včetně různých vzdělávacích, dělnických a živnostenských spolků bylo možné v tomto třítisícovém městě podle adresáře z roku 1907 napočítat více jak dvacet spolků a korporací. Většina členů zdejších spolků pocházela ze středního a vyššího stavu. Nejvíce zde byli zastoupeni úředníci, učitelé, lékaři, majitelé továren (Bartoň, Böhm), právníci, podnikatelé, obchodníci a kněží. Dne 1. července 1876 zahájily v České Skalici činnost tři instituce: okresní soud, okresní zastupitelství a berní úřad.

Rozvoj kulturního a společenského života ve městě je vždy spojen s obětavou prací nadšenců a osobností ochotných ve své profesi i volném čase kultivovat sebe a své spoluobčany. Na období především 2. poloviny 19. století vzpomíná spisovatel Alois

---

²⁵ GAWRECKÁ 2014—Marie GAWRECKÁ: Spolkový život Němců v českých zemích a v Československu. In: SPOLEČNOST A KULTURA, 2014, 12–15

²⁶ KVĚTENSKÝ 1964, 46

²⁷ MÜHLSTEIN 1996, 25

Jirásek (1851–1930) ve svých Pamětech: „*Ten, kdo dob těch zažil, rád se rozpomene na obecný ten rozruch, plný nadšení, jež přece planulo, nehořelo nadarmo, bez dobrých účinků a v němž podnikány a vykonány i věci vážné a veliké.*“²⁸

2.2. Škola

Jedna z nejvýznamnějších osobností české literatury – Božena Němcová – českou vlasteneckou společností dlouho očekávaná vlastenka, spisovatelka a sběratelka lidové slovesnosti – je s Českou Skalicí úzce spjata. Nepocházela přímo z České Skalice, ale z Ratibořic, které však správně pod Českou Skalici spadaly. Roku 1824 nechala Barboru Panklovou (Božena se začala nazývat až v dospělosti) zapsat její matka Terezie Novotná do českoskalické školy.[1] Českoskalická škola i její učitelé měli velkou zásluhu na soustavném vzdělávání a uvědomování občanů města i okolí, na šíření osvěty, hudby a psaného i mluveného slova.²⁹ Malou Barunku nejprve vyučoval Jan Smetana, bratranec hudebního skladatele Bedřicha Smetany. Byl výborným hudebníkem, zvláště pak houslistou. Nadšeně zde organizoval hudební život, vynikal znalostmi historie, vroucím vlastenectvím a srdečným vztahem k lidem. Nebyl jediným zástupcem Smetanovy rodiny na poli obrozeneckém; v nedaleké Úpici žila sestra Bedřicha Smetany, manželka hostinského Karla Blahouše, muže osvětového ducha, v jehož hostinci na náměstí v domě č. p. 35 vznikla první veřejná čítárna, kde byly k dispozici jednak noviny a knihy, ale také noty a piano.

Dalším vynikajícím učitelem Barunky Panklové byl Viktorin Kejzlar, který učil Barunku až do konce jejích školních let. Byl velmi vzdělaný, znalý latiny, dbal na hudební výchovu a sám hrál na několik hudebních nástrojů. Zvláště si oblíbil varhany. Veřejnost si ho velice vážila. Za manželku měl Johanu, sestřenicí Bedřicha Smetany, o plných třicet let mladší než její muž. Roku 1825 byl Viktorin Kejzlar jmenován vzorným učitelem náchodského okresu. A byl to právě on, kdo roku 1829 zapsal Barunku Panklovou do Zlaté knihy jako vzornou žačku. Jeho osobnost se pravděpodobně stala předlohou učitele v povídce Boženy Němcové „Pan učitel“.³⁰

---

²⁸ VLČKOVÁ 2014—Věra VLČKOVÁ: Česká Skalice. Osobnosti kultury, umění, vědy. Červený Kostelec 2014, 15

²⁹ MÜHLSTEIN/NOVÁK 1984, 5

³⁰ KUBKA/NOVOTNÝ 1941, 33

2.3. Divadlo

Ke slovu se v České Skalici dostávalo i dramatické umění. Díky nedalekému Hradci Králové, významnému centru národního hnutí, se v Hradci i okolních městech konala pravidelná divadelní představení. O rozvoj divadla se v Hradci Králové zasloužil člen sdružení pražských vlastenců, středoškolský profesor, školní rada a ředitel, spisovatel a dramatik – Václav Kliment Klicpera. Česká Skalice byla jedním z prvních městeček v Čechách, kde se hrálo české divadlo. Podle dochovaných tištěných her z divadelní knihovny, vydaných před rokem 1825, se uváděly především hry Klicperovy „Hadrián z Římsů“, „Don Juan“, „Žižkův meč“ a další a také ne příliš zdařilé hry přeložené z němčiny. V této době se divadlo nalézalo ve staré radnici na náměstí, kde se hrálo ve stísněných podmínkách. Později divadelníci hráli v hostinci U Páva, (dnes u Konvalinků), kde nové prostorné místnosti již vyhovovaly lépe. Zde bylo sehráno množství her a se značným úspěchem.

Největší vzestup divadla i kulturní činnosti v České Skalici lze vysledovat od roku 1830. V čele divadelních ochotníků stál proslulý pěstitel jirín a pořadatel jirinkových slavností, páter František Hurdálek, přítel V.K.Klicpery. Páter Hurdálek se zasloužil o popularizaci divadelního spolku a o to, aby se hrály kvalitní české hry, zejména Klicperovy. V roce 1846 se dokonce Klicpera zúčastnil premiéry vlastní zpěvohry „Žižkův dub“.³¹ Mezi oblíbené autory patřil také Jan Nepomuk Štěpánek, Šebestián Hněvkovský, bratři Thámové a samozřejmě Josef Kajetán Tyl. O českoskalickém divadle napsal neznámý autor v Květech pochvalný článek, kde mimo jiné píše: „... Zde po několik let již řízením velectěného pátera Hurdálka mnohokráte do roka divadelní hry se provozují, a sice velmi zdařile, jest hudba dosti dobře obsazena, herci s chutí se učí a i zpěvačky líbezné...“³²

V roce 1846 zachvátil polovinu náměstí obrovský požár, zničil řadu domů, včetně hostince U páva, sídla Skalického divadla. Další rána přišla o dva roky později, na podzim 1847 zemřel páter Hurdálek. Po kulturně-společenské stagnaci v padesátých letech byl v roce 1865 podán návrh na zřízení ochotnické jednoty a k tomu cíli zvolen pětičlenný výbor. Ke schválení jím vypracovaných stanov však došlo teprve roku 1870. Hlavním posláním spolku byla péče o rekvizity, šatnu, starost o finance a především hraní dobrých divadelních her. V repertoáru najdeme hry jako: „Loketský zvon“,

---

³¹ KVĚTENSKÝ 1964, 99

³² KVĚTY, 31.1.1839, 40

„Paličova dcera“, „Čech a Němec“, „Kloboučník a punčochář“. V té době pan Josef Bartoníček, tehdejší majitel hostince, rozšířil zadní část domu tím, že v poschodí zbudoval prostorný, malbou zdobený sál.

V roce 1879 bylo slavnostně uvedeno Tylovo historické drama „Drahomíra a její synové“, jemuž předcházely slavnostní proslov. Vedení spolku přešlo do rukou továrníka a starosty Ondřeje Grešla, v jehož režii byl sehrán „Poslední Táborita“, za přítomnosti spisovatele a ředitele Národního divadla v Praze, pana Františka Šubrtu. Později se hrály další slavné hry, například: „Noc na Karlštejně“^[2] a „Naši furianti“. S velkým úspěchem se setkala Stroupežnického hra „Paní mincmistrová“, sehraná ochotníky v předvečer slavnosti u příležitosti odhalení pomníku Boženy Němcové 14. srpna 1888. ^[3] Odhalení pomníku na náměstí, díla akademického sochaře Mořice Černila, bylo velkým národním svátkem a vyvrcholením dlouholetých snah různých spolků a korporací z celých Čech a Moravy. Přítomni byli syn a dcera Boženy Němcové, prof. Karel Němec z Tábora a slečna Bohdana Němcová, učitelka z Jičína. Projev přednesl spisovatel Josef Václav Frič. Česká Skalice se tak stala prvním venkovským městem, které díky pokrokově smýšlejícím studentům a podpoře Učitelské jednoty Komenský v Náchodě, položilo základ ocenění zakladatelce novodobé prózy Boženě Němcové. Příjmy z představení byly obvykle věnovány na dobročinné účely, místním chudým či Ústřední matici školské. Do čilého života ochotníků zasáhla neblaze válka v roce 1914, protože mnozí členové museli narukovat na vojnu.³³

2.4. Knihovna

Další významný obrozenec, rodák z České Skalice, byl Josef Arnošt Kolisko, dlouholetý dopisovatel řady časopisů a novin, jakými byly Květy, Česká včela a Včela – příloha Pražských novin či Havlíčkovy Národní noviny. Karel Havlíček Borovský v něm právem spatřoval svého nejlepšího spolupracovníka na Náchodsku a také ho 26. června 1847 v České Skalici navštívil. Za rozšiřování Havlíčkových Kutnohorských epistol byl J. A. Kolisko dokonce policejně sledován.³⁴ Narodil se v roce 1815, vystudoval učitelský ústav ve Dvoře Králové nad Labem a od roku 1854 působil v českoskalické škole jako řídicí učitel. Nejcennějším Koliskovým přínosem bylo

³³ <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=bibliografie&id=301028>

³⁴ HORKÝ 2000, 100

založení první městské a školní knihovny na Náchodsku. O těžkých začátcích českoskalické veřejné knihovny psal J. A. Kolisko v Květech: „*Již dávno jsme se zabývali myšlenkou zařídit školní knihovnu, by školní i odrostlejší mládež, ano, i rodiče, an času mají, na místě zbytečného i hříšného mrhání času, v knihách ve vlastenecké řeči psaných četli, se cvičili a vzdělávali. Daroval sice již před dvěma lety na základ školní knihovny velectěný páter Hurdálek, zdejší fundatista, pravý to lidumil, 26 čísel kněh velmi dobrého obsahu, by byly ale brzy přečteny a poněvadž se více dobrodinců k tomuto cíli nenacházelo, knihovna u svého oučinkování uspala.*“³⁵ Při knihovně založil Kolisko Památní knihu školní knihovny, neboť mu jeho představený, principál Josef Winter, nedovolil zapisovat záznamy o úspěších i těžkostech městské knihovny do německy psané školní kroniky. Knihovna pořádala besedy a školní akademie, na kterých se scházela vlastenecká společnost z kraje. Největší oblibě se však knihovna a její pořady dostalo mezi sedláky a řemeslníky z okolí, kteří si v zimě půjčovali až 350 svazků měsíčně.³⁶ Božena Němcová si Koliskovy práce velmi vážila, o čemž svědčí její dopis ze 14. ledna 1860 a zásilka knih jako dar místní knihovně.³⁷

2.5. Sokol

Dne 29. června 1868 byla svolána první schůze, na které se projednávalo založení Tělocvičné jednoty Sokol v České Skalici. Poštovník Vilém Sedláček, doktor August Kordina, mlynář Václav Hamza, obchodník Arnold Řezníček, sedlák František Rint a obchodník Hynek Bíl se usnesli vypracovat stanovy. Byl zvolen výbor, v jehož čele stál Vilém Sedláček jako starosta, Václav Hamza a Hynek Bíl jako jednatelé. V únoru 1869 se konala první valná hromada. Na programu bylo jednání o zřízení tělocvičny. Letní byla zřízena v najaté zahradě hostinského Karla Semeráka na Starém městě, v zimě se prozatím cvičilo v zasedací síni městské radnice, později v sále hotelu U Bartoníčků. Dále se projednávalo zavedení stejnokroje a opatření praporu. První výlet ve stejnokroji a sokolskou hudbou byl podniknut 30. května 1869 do Nového Města nad Metují a 27 června téhož roku se konal ve Skalici sokolský slet okolních jednot, kterého se jako národní slavnosti zúčastnilo téměř celé město. Sokolský život se v České Skalici začal rozvíjet. Sokolové pořádali pravidelné slety, šibřinky a počet členů rostl. V roce

³⁵ KOLISKO 1845—Josef Arnošt KOLISKO. In: Květy, 11.9.1845

³⁶ BOUZA/MÜHLSTEIN 1975—Erik BOUZA / Ludvík MÜHLSTEIN: Stručné dějiny České Skalice. Česká Skalice 1975, 21–22

³⁷ VLČKOVÁ 2012—Věra VLČKOVÁ: Z českoskalických pamětí. Česká Skalice 2012, 88–91

1899 byl založen ženský odbor Sokola, první starostkou byla paní Barbora Grešlová. V Sokole se dbalo na kulturní rozvoj a národní vzdělávání a konaly se zde pravidelné přednášky. Sokolové to neměli jednoduché, zvláště v německých městech je neměli rádi. Když se například chtěli sokolové zúčastnit v roce 1900 slavnostního otevření Národního domu v Trutnově, museli dát sokolský kroj do balíčku a cestovat v civilním oblečení. Také jednou o svatodušních svátcích odjeli na výlet do Teplických skal a hejtmanství v Broumově jim nepovolilo vstup v sokolském kroji do města. K chystanému veřejnému cvičení 26. července 1914 již nedošlo, většina členů byla povolána do války. V roce 1922 zakoupil výbor Sokola v čele se starostou Reichrtem za 5 050,- Kč pozemek k vybudování sokolovny. Základní kámen byl položen v roce 1928, budova byla postavena dle návrhu architekta Václava Placáka z Hradce Králové a slavnostně dokončena v květnu roku 1929. V roce 1930 zde bylo vybudováno kino a každou neděli od podzim a do jara hráli obětaví členové Sokola loutkové divadlo. O víkendech zde byly pořádány taneční kurzy pro mládež. Sokolovna se stala významným společenským a kulturním centrem města.³⁸[4]

2.6. Koupaliště

Kolem roku 1900 bylo zřízeno koupaliště na řece Úpě. K tehdejšímu slavnostnímu otevření složil skalický kapelník Jan Křeček zvláštní ouverturu, kterou zahrála skalická kapela. Koupaliště vzniklo v Podskalní ulici v záhybu řeky, poblíž klášterní zahrady, ohrazeno ze tří stran trámovím a v zahradě pana Jirouška byl postaven altán, který sloužil coby šatna. Toto koupaliště sloužilo jen pro skalickou honoraci, dámy a páni měli vyhrazené zvláštní dny i hodiny, takže koupání probíhalo odděleně.

2.7. Čtenářská beseda Boženy Němcové

Čtenářská beseda působila v České Skalici v letech 1879–1948. Původcem myšlenky založit ve městě čtenářskou besedu byl kaplan zdejšího kostela Václav Šrám, spolu s nímž se 17. října 1879 na ustavující schůzi v zasedací síni městské radnice vyjádřilo pro vznik dalších 16 zájemců o členství. Přítomní pánové, pocházející ze

---

³⁸ VLČKOVÁ 2012, 241

vzdělanějších skalických vrstev zvolili první výbor. Na vzniku spolku se též podílel bývalý řídící učitel J. Kolisko, jenž do činnosti besedy přinášel letitou zkušenost s vedením knihovny a propagací literatury. Jeho založení přivítal zápisem ve školní kronice řídící učitel Jan Poličanský: „*Dnem 1. ledna 1880 přičiněním P. Šráma, duchovního a katechety našeho, vstoupil v život u nás nový spolek 'čtenářská beseda', který má se státi hlavně podporou literatury naší a střediskem zdejšího vzdělanstva. K blahodárnému působení jeho mnoho zdar!*“³⁹ Již při první schůzi v zasedací místnosti českoskalické městské radnice, byl dohodnut s Vilemínou Pitašovou, majitelkou hostince U zeleného stromu, levný pronájem v jejím podniku v domě č. 19 na náměstí. V těchto prostorách čtenářská beseda sídlila po celou dobu své činnosti, jen názvy podniku a jeho majitelé se několikrát změnili. Hostinskou Pitašovou vystřídala Steidlerová, později to byl honosnější hotel Hronek a v posledních letech činnosti spolku to byl hotel Benda. Původně nesl spolek název Čtenářská beseda, přívlastek „Božena Němcová“ si přidali až se změnou stanov v roce 1911.⁴⁰

Besední místnosti, kde se měli členové setkávat v úterý, sobotu, v neděli a o svátcích, byly vybaveny skříněmi s časopisy a knihami, stoly a židlemi. Nezbytné čtenářské potřeby doplňovaly ještě rámy s novinami a vyvěšené seznamy členů a docházejících časopisů. Místnost byla vyzdobena portréty významných Čechů, obrazy s výjevy z českých dějin a soškami Husa a Žižky. Rubem levného pronájmu byla často nevytopená místnost, slabé osvětlení a navíc hosté z lokálu si rádi půjčovali časopisy a noviny, které byly určeny pro členy besedy. Přes všechny možné další nepřízně, kterým byla čtenářská beseda vystavena, jako například časté česko-německé šarvátky, prožívali členové spolku také chvíle oslav, jakými byly večírky s bohatým hudebně literárním programem při příležitosti otevření pražského Národního divadla, nebo na počest jubilejní zemské výstavy. Základní představu o práci čtenářské besedy si lze udělat z úvodních odstavců jejích stanov, podle nichž chtěli členové „*přispívati k společenskému vzdělání občanstva českoskalického a státi se střediskem společenských zábav, ducha i mrav občanstva ušlechťujících*“. V centru činnosti čtenářského spolku byla především knihovna, předplatné časopisů a novin a další činnosti jako například „*uspořádat nějaký dýchánek, neb domácí zábavu, kam i dámy by přístup měly*“ neboť běžné spolkové akce byly dlouhou řadu let výhradně pánskou záležitostí.⁴¹ Beseda si

---

³⁹ VLČKOVÁ 2014, 171

⁴⁰ HORKÝ 2000, 108–120

⁴¹ HORKÝ 2000, 120–134

díky těmto zábavám brzy získala pověst nejen knihovního spolku, ale také organizátora různých kulturních podniků. Program oslavy k jubilejní zemské výstavě v roce 1891 může být vzorovou ukázkou, jak takové komponované večery probíhaly; koncert hudebního seskupení převážně z členů besedy (v tomto případě děl Hausmanna a Dvořáka) střídala recitace básní Heydukových, následoval dvojzpěv České chaloupky a vlastní poetická tvorba učitelů Drahoráda a Rufera. Program ukončil zpěv písně, kterou za doprovodu klavíru zazpíval řídící učitel Poličanský. „*Po vyčerpání programu o čtvrt na jedenáct rozjařené a spokojené obecenstvo jalo se tančit a bavilo se živě až do tří hodin s půlnoci.*“ V průběhu večera podnikl jednatel sbírku, z čehož byly zaplacený výlohy za hraní na klavír k tanci, přenesení harmonia a zbytek byl ponechán na opravu sošek v besední místnosti. Jindy se spolku (většinou se na pořádání večerů podíleli jak členové besedy, tak i rodinní příslušníci) podařilo uspořádat koncert dvou mladých muzikantek z Francie, které Českou Skalici projížděly.⁴²

Pokud jde o další náplň činnosti, představovaly je především občasné hudební a literární večery s přednáškami o českých básnících a spisovatelích, v létě i výlety do míst, která byla většinou spojena s životem literárních osobností nebo s významnými událostmi českých dějin. Beseda zde představovala kulturní klub vzdělanějších vrstev. Přestože měla dlouho poměrně malý počet členů, přinesla mnoho užitečného ve vzdělání, popularizaci četby i kultury ve městě.

2.8. Taneční zábavy a hostince

Hotely, hostince, hospody a výčepy bývaly vždy místem společenského setkávání jednotlivých vrstev městského obyvatelstva. Mládeži byl přístup povolen až ve věku zletilosti, což bylo 24 let! V roce 1850 patřil ve Skalici k nejpřednějším zájezdní hostinec U Českého lva (U Bílého lva), na náměstí byl hostinec U Konvalinků a Holečkův zájezdní hostinec, U Bartoníčků a dále U Kremlů a U Ansorgů, kde se v neděli a ve svátek zastavovalo hodně hostů z okolních vsí. V dalších částech města bylo možné navštívit například hostinec U Zeleného stromu, jinak zvaný u Löfnarů, což byl hostinec s kavárnou a zastavovaly zde také pivozary, dále pivnici Pitašova a U Karličků, hospoda s kuželníkem byla na kraji města U Prouzů a další. K roku 1850 ředitel školy Jan Klos ve své knize „Paměti města České Skalice“ vyjmenoval celkem

---

⁴²HORKÝ 2000, 102–131

čtrnáct hostinců, v druhé polovině 19. století se jejich počet ještě rozrostl. Ve Skalici se také konaly časté taneční zábavy, které pořádaly jednotlivé spolky nebo při příležitosti oslav a svátků místní hostinští. Ve městě bylo hned několik hostinců, které měly taneční sály a tančírny. Nejhonosnější taneční sál byl „U Českého lva“ ve Steidlerově hostinci. Další sály se nacházely například U Bartoníčků, U Konvalinků nebo U Syrovátků. Oblíbené byly také plesy a věnečky mládenců a dívek a každou neděli se tančilo při hudebním automatu.⁴³ Na plesech hudbu obvykle obstaral místní hudební spolek a podle různých zápisů a zpráv je zřejmé, že „zábava byla výborná“, společnost „veselá a roztomilá“ a většinou se „tančilo až do bílého rána a žádnému se nechtělo ani domů jít“⁴⁴ Českokaličtí se uměli bavit, milovali taneční zábavy a pořadatelé se nikdy nemuseli obávat, že by o taneční zábavu byl malý zájem.

2.9. Pěvecký spolek Bendl

Pěvecký spolek založil řídicí učitel a výborný hudebník Jan Poličanský v roce 1881 a současně se stal jeho sbormistrem. U jeho zrodu stálo dalších osm občanů České Skalice. Spolek se transformoval z původního zábavního spolku Eden, který vznikl v roce 1876 za účelem: „*pěstovati v městě našem zábavy společenské tancem, hudbou, zpěvem, deklamacemi, čtením časopisů, společnými vycházkami, divadelními představeními k účelům dobročinným a tomu podobným s úplným vyloučením politiky.*“⁴⁵ Když začal Eden živořit a snižoval se počet členů, rozhodl se učitel Poličanský oživit činnost spolku a zaměřil se více na pěveckou činnost. Tato snaha byla korunována úspěchem a spolek byl označen na pěvecko-zábavní. Spolek pořádal různé výlety se zpěvem, například pěší výlet do Ratibořic se zpěvem, nebo výlet fiakry do Nového Města nad Metují, také koncerty, slavnostní večery a spolupracoval s místními ochotníky a se Sokoly. Dne 28. září 1882 Bendl účinkoval při akademii ve prospěch zbudování pomníku Boženy Němcové, měsíc předtím pěli při slavnostním odhalení desky prof. Františku Smetanovi ve Svinišťanech a 31. května 1887 zazpívali někteří členové jednoty při oslavě stříbrné svatby prince Viléma ze Schaumburg-Lippe a jeho manželky princezny Bathildis rozené z Anhaltu před zámkem v Ratibořicích, kde byl

---

⁴³ VLČKOVÁ 2012, 167–178

⁴⁴ MÜHLSTEIN 2006a, 114

⁴⁵ LUKÁŠOVÁ 2011—Klára LUKÁŠOVÁ: Kulturní a společenský život v České Skalici od poloviny 19. století do poloviny 20. století (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity v Pardubicích). Česká Skalice 2011

ten den uspořádán veliký slavnostní průvod od knížecích úředníků. Na mimořádné valné hromadě 24. dubna 1881 v salonu pana Bartoníčka se členové dohodli na změně jména spolku a z neslovanského názvu Eden vznikl pěvecký spolek Bendl a to na počest skladatele Karla Bendla. Současně byl Karel Bendl (věnoval jednotě sbírku svých skladeb), spolu s Bedřichem Smetanou a Antonínem Dvořákem jmenováni čestnými členy.

Dne 14. srpna 1888 spolek účinkoval při slavnostním představení Ladislava Stroupežnického „Paní mincmistrová“, na společenském večeru, pořádaným divadelní ochotnickou jednotou na oslavu odhalení pomníku Boženy Němcové, zapěli výstupy z Prodané nevěsty Bedřicha Smetany. Také další den přednesla jednota na náměstí se zavítavšími pěveckými jednotami z okolí (Jaroměře, Dvora Králové, Josefova, Nového Města, Náchoda, Červeného Kostelce), za řízení p. Chládky, slavnostní kantátu od K. Bendla a poté národní hymnu.

Spolek však nezapomínal ani na dobročinnost. Například koncert pořádaný členkou spolku paní Demuthovou a sl. Terezíí Bartíkovou v sále U Konvalinků se konal ve prospěch zdejší chudé školní mládeže obecné školy. Téhož roku byla pořádána místní školní radou a Bendlem v sále p. Bartoníčkové hudební akademie, jejíž výnos byl určen k vánočnímu podělení místní chudé mládeže. Jednota uspořádala také koncert ve prospěch Ústřední Matice Školské v Praze a finanční dar věnovala na vánoční stromek matičních škol v Dubenci, Trutnově a spolku Komenský ve Vídni.⁴⁶

Z uvedených ukázek činností některých spolků působící v České Skalici v 19. století a začátkem 20. století je patrné, že obyvatelstvo zde žilo bohatým kulturně společenským životem, za což vděčí osvíceným a angažovaným osobnostem, které se o fungování spolků a o atmosféru rozvíjející se společnosti v duchu národního obrození zasloužily.

---

⁴⁶ LUKÁŠOVÁ 2011—Klára LUKÁŠOVÁ: Kulturní a společenský život v České Skalici od poloviny 19. století do poloviny 20. století (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity v Pardubicích). Česká Skalice 2011

3. Jiřinkové slavnosti

3.1. Historie pěstování jiřin

Jiřiny rostly v Mexiku pravděpodobně od nepaměti. Španělé – kolonizátoři Jižní Ameriky – popisovali kvetoucí jiřiny už kolem roku 1525. První odborný popis provedl roku 1570 lékař Filipa II. Habsburského, Francisco Hernández, který byl vyslán do Mexika, aby zde studoval zvířata, rostliny a minerály. Jiřiny užívalo domorodé obyvatelstvo jako zdroj potravy, Aztékové k léčbě epilepsie a všichni společně používali dlouhé duté stonky jako vodovodní potrubí. Také původní názvy Toltéků „Chichipatl“ a Aztéků „Cocoxochitl“ Hernández překládá jako vodovodní květina a napovídá, že lodyhy květin byly duté. Hernández popsal dva druhy jiřin: „*Dahlia pinnata*“ a velký druh „*Dahlia imperialis*“. Francisco Dominguez, který Hernándezze při jeho zkoumání provázel, vytvořil sérii kreseb zvířat, rostlin a minerálů a doplnil tím Hernándezův rukopis *Nova Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Historia*, který společně tvořili sedm let. Přírodovědné dílo pak věnovali knihovně královského El Escorial v Madridu. Do latiny byl spis přeložen až v roce 1615 Franciscem Ximenesem. V roce 1789 zaslal, Vincente Cervantes, ředitel Botanické zahrady v Mexico City, semínka květin Antoniu José Cavanillesovi, řediteli Královské zahrady v Madridu a budoucí jiřina se tímto oficiálně dostala do Evropy. Dva roky nato Cavanilles dává květině botanické jméno *Dahlia*, podle švédského botanika Anderse Dahla, který zemřel v roce, kdy vykvetla první květina toho rodu na evropském kontinentě. Do roku 1796 byly jiřiny pečlivě střeženy, Cavanilles květiny zasadil a pozoroval. Po šesti letech se mu úspěšně podařilo kultivovat několik druhů a dle jejich vlastností je obdařil prvními jmény: dle zpeřených listů *Dahlia pinnata* (dnes nazývaná jiřinka zahradní), dle růžovo-fialových květů *Dahlia rosea* a díky karmínovým květům *Dahlia coccinea*. Ačkoli byly rostliny pečlivě střeženy, aby se ani jediná hlízka nedostala jinam, rozšířila se ze Španělska i do jiných států. V roce 1790 přivezl z Madridu do Anglie jednu hlízu lord Bute, tehdejší vyslanec při španělském dvoře, v roce 1804 se dostaly jiřinky do Francie.⁴⁷ V roce 1805 německý přírodovědec Friedrich Heinrich Alexander von Humboldt přírodovědec světového významu, který

---

⁴⁷ HOGG 1853—Robert HOGG: The Dahlia; Its History and Cultivation. London 1853, 1–3

podnikal cesty do Latinské Ameriky spolu s francouzským Aimém Bonplandem, také přírodovědcem a znalcem rostlinné říše amerických tropů, našli a přivezli do Evropy semena divoce rostoucích jirín ze suchých a písčitých stepí podhůří And.⁴⁸

Dahlíi - kromě Mexika - znali již ve Španělsku, Anglii, Francii a Německu. Ředitel botanické zahrady v Berlíně, profesor Karl Ludwig Willdenow, bez jakéhokoliv ohledu na obecně přijatý název *Dahlia*, pojmenoval rostlinu *Georgina*, podle německého lékárníka a profesora v tehdejší Petrohradě, dr. Johanna Gottlieba Geoga. K rodovému názvu *Georgina* přidal druhové označení *variabilis* (proměnlivá). Zpozoroval totiž, že tato rostlina má silnou náchylnost k variabilitě a je u ní možné poměrně jednoduše získávat nové tvary a barvy. Znenadání se objevovaly nové úbory nebo barevné odstíny a nebyl vzácností úkaz, že na jednom keři vykvetly květy dvou barev. Během několika let se Dahlia neboli Georgina, stala módní květinou v celé Evropě a zahradníci závodili v jejím zdokonalování a pěstění. Pěstitelé ji popisovali jako oslnivě krásnou a líbeznou květinu, která rozkvétá v době, kdy ostatní květiny hynou, nebo jako královnu zahrad pozdního léta, neboť květy rozkvétají v srpnu a září. V roce 1934 Marshall Howe z newyorské botanické zahrady sestavil seznam Dahlia kultivarů, obsahující seznam s více než 14 000 jmény. Bylo to ohromující zjištění dokazující, že od roku 1791, kdy vykvetla v Madridu první jirina, (tedy za 143 let) bylo ročně vypěstováno více jak 100 nových kultivarů.⁴⁹ Dnes existuje nepřeborné množství odrůd, jež můžeme počítat na desetitisíce, a přece se tvůrčí schopnost přírody ještě nevyčerpala. Šlechtitelé předkládají do národních i světových soutěží nové odrůdy jirín, květy nezvyklých tvarů a neobyčejných barev. Dobře si vedou pěstitelé z Austrálie, Angličané, Holanďané a zejména Japonci, kteří dovážejí do celého světa jirinky nevídané krásy.

Pěstování jirínek se rozšířilo po celém světě. Téměř v každé zemi vznikaly spolky pěstitelů jirín, sdružující zahradníky své země, dodnes vydávají odbornou literaturu, publikují články v odborných časopisech a katalozích. Vzhledem k tomu, že Spojené státy americké a Velká Británie nepoužívají metrický systém (výška rostlin je tudíž označována ve stopách, průměr květu v palcích nebo coulech), vznikala řada nedorozumění. Aby se tato situace zjednodušila a zpřesnila, sešlo se v září roku 1962

---

⁴⁸ ŘEZNÍČEK 1912—Václav ŘEZNÍČEK: O vzniku a zániku jirinkových slavností v České Skalici. In: Český lid, sborník XXI, 1912, 7

⁴⁹ THE DAHLIA—The Dahlia. In: The Arnold Arboretum of Harvard University, quarterly journal, No.1970, April–30, 121–135

v Bruselu pracovní symposium Mezinárodní komise pro zahradnické názvosloví a registraci (International Commission for Horticultural Nomenclature and Registration). Zde byla tato otázka prodiskutována a přijato usnesení navržené spojeným výborem anglické Královské zahradnické společnosti (Royal Horticultural Society) a Národní jiřinkářské společnosti Velké Británie (National Dahlia Society of Great Britain) o novém rozložení Dahlií neboli Georgin do 10 skupin:

• Jednoduše kvetoucí jiřinky	Kulovitě kvetoucí jiřinky
• Anemonkovitě kvetoucí jiřinky	Pomponkovité jiřinky
• Okroužovité jiřinky (Collerette)	Kaktusovité jiřinky
• Pivoňkovitě kvetoucí jiřinky	Semikaktusky
• Dekorační jiřinky	Rozmanitosti ⁵⁰

Do Čech se Dahlia dostala začátkem 30. let 19. století a v souladu s atmosférou doby se stala květinou národního obrození. Překladem z němčiny vytvořil Jan Svatopluk Presl, profesor a nejvýznačnější český přírodovědec 19. století, autor botanické encyklopedie Flora Čechica, český název pro tuto květinu – *jiřina*. Semena se k nám dovážela z Německa, především z Drážďan, odkud byly převážně plnokvěté odrůdy kupovány za neuvěřitelně vysoké ceny. Ze vzácných a z počátku pečlivě střežených jiřinek z nejbohatších evropských zahrad se v krátkém čase staly všeobecně rozšířené a oblíbené zahradní rostliny. Pěstování a šlechtění jiřinek se v Čechách šířilo mnohem rychleji, než v Německu. Nadšení pro nově objevenou květinu a její nekonečnou variabilitu se u nás totiž spojilo nejen se zdravou podnikavostí, ale i se sílícím českým národním uvědoměním. Průkopníky v pěstování a šlechtění byli venkovští vlastenci a buditelé i vůdčí osobnosti českého veřejného života první poloviny 19. století.⁵¹

3.2. Pěstitelé jiřin, zakladatelé spolku, vlastenci

O rozvoj jiřinkářství ve východních a severovýchodních Čechách (s největší pravděpodobností v celých Čechách) a o rozšíření pěstování jiřin v lidových vrstvách se zasloužili významní pěstitelé jiřin: farář *Josef Turek* v Dašicích na Pardubicku (byl

⁵⁰ VANĚK/PILNÝ/MOKRÁ 1966, 34–35

⁵¹ MÜHLSTEIN 2006b—Ludvík MÜHLSTEIN: Historie 170 let jiřinek v Čechách. In: Tradice jiřinek ve východních Čechách. Sborník příspěvků k 80. založení jiřinkářské společnosti, 2006, 7–8

první, o kterém jsou zprávy v novinách), maloskalický fundatista *František Hurdálek*, královéhradecký guberniální rada *Josef Reyl*, farář v Hronově a děkan v Náchodě *P. Josef Regner*, farář v Bohuslavicích nad Metují *P. Jan Karel Rojek*, správce dvora ve Vranově na Opočensku *Jiří Hagedorn*, obroční a správce dvorů v Chvalkovicích a ve Svinišťanech *Augustin Hoch*, zámecký zahradník v Ratibořicích *Bohumil Bosse* a dále trojice významných královéhradeckých buditelů: profesor polního hospodářství na semináři *Ignát Lhotský*, gymnaziální profesor a dramatik *Václav Kliment Klicpera* a nakladatel a knihkupec *Jan Hostivít Pospíšil*.⁵² Jisté je, že uvedený výčet tehdejších pěstitelů jiřinek nemůže být úplný, jmenuji zde pouze některé pěstitele, kteří pěstovali květiny ve velkém množství a vlastnili několik set odrůd jiřin.

Společný zájem a touha předávat si odborné informace a především přátelské vztahy těchto vzdělaných vlastenců je nabádaly k častým vzájemným návštěvám. Scházeli se rádi ve skalickém hostinci U Českého lva, kde nadšeně hovořili o květinách, ovocných stromech a když bylo vše probráno, hovořilo se o novinkách z domova a ze světa a když bylo zase vše probráno, přišly na řadu karty, hlavně špády nebo bulka, jejímž protektorem a patronem na Hradecku býval profesor Klicpera, který také rád k Českému lvu přijížděl a na jeho počest bylo denárské eso nazýváno „klicpera“. Cílem společných schůzek nebyly ovšem jen diskuze o rostlinách, nebo karty. Květina, která se nedávno objevila v Čechách, o které se poslední dobou stále mluvilo a kterou již každý z nich pěstoval na své zahradě, je inspirovala k založení pravděpodobně nejstaršího jiřinkového spolku na světě. Roku 1836 tak vznikl *Jiřinkový spolek královéhradeckého kraje se sídlem v České Skalici*, jehož stanovy byly schváleny až v roce 1841.⁵³

Český spisovatel, novinář a ředitel knihovny Národního muzea, Dr. Václav Řezníček (1861–1924), jejich setkávání dále popisuje takto: „... do Skalice za Hurdálkem sjížděli se přátelé květin a stromoví, k nim záhy přibyl do služeb vévodkyně Zaháňské přijatý ratibořický zahradník Bohumil Boose. Sledovali tu spanilý svůj sport s horlivostí přímo vášnivou, již neušlo nic, co se v zahradnictví a ovocnictví někde vyskytlo. Proto také nemálo zajímala je tehdy objevivší se nová květina, podzimní růže. Vrchní panství náchodského *Essenther* a správce velkostatku *Chvalkovického Hoch* se všemi ostatními

---

⁵² MÜHLSTEIN 1996, 22

⁵³ ŘEZNÍČEK 1912, 6

*nové té květině věnovali ihned zvláštní pozornost, jakmile se vyskytly o ní první zprávy, a sice bez ohledu, co to stojí.*⁵⁴

V sousedním Slezsku byl obdobný jiřinkový spolek založen ve Vratislavi v roce 1841. Nejstarším dodnes trvajícím jiřinkovým sdružením je společnost ve Velké Británii: National Dahlia Society of Great Britain (viz kapitola 3.1.), založena v roce 1881. Další podobné společnosti byly založeny v Německu: Deutsche Dahlien Gesellschaft, roku 1897; v Holandsku: Nederlandse Dahlia Vereniging, roku 1918; v Belgii: Société Belge du Dahlia, roku 1926; ve Francii: Société Française du Dahlia, roku 1928 a ve stejném roce i na Novém Zélandu. Největší počet jiřinkových společností však existuje ve Spojených státech amerických.

Hlavní myšlenkou nově ustanoveného spolku bylo uspořádat velkou výstavu a sjezd pěstitelů jiřinek. Termín byl stanoven na 14. září 1837 a místo – Malá Skalice, působiště pátera Hurdálka. Předsedou spolku byl jmenován královéhradecký guberniální rada Josef Reyl, místopředsedou Václav Kliment Klicpera a hlavním pořadatelem a organizátorem první slavnosti fundatista Hurdálek. Ratibořický zahradník Bosse pečoval o rozesílání semen a hlíz dalším členům spolku. Poslední nevyřešená záležitost se měla týkat prostor, kde se bude výstava odehrávat. Z Hurdálkova podnětu požádal nově založený Jiřinkový spolek maloskalického hostinského Josefa Steidlera, aby se první slavnost jiřinek mohla konat v jeho hostinci. Josef Steidler žádosti ochotně vyhověl a rozhodl se pro tuto vzácnou událost přistavět ve svém hostinci velký sál a vytvořit tak důstojné prostředí pro první slavnost jiřinek.⁵⁵ V tomto okamžiku pravděpodobně nikdo netušil, zda bude slavnost jiřinek úspěšná, zda se bude opakovat a zda se podaří udržet očekávanou úroveň. Předpokládám, že rozhodnutí hostinského Steidlera pro výstavbu nového sálu bylo postaveno na všeobecném přesvědčení o úspěchu celého záměru.

Nyní blíže představím významné pěstitele východních Čech a také vlastence, kteří stáli u zrodu jiřinkových slavností v roce 1837.

Páter Josef Turek (1783–1850), byl jedním z prvních pěstitelů ve východních Čechách který začátkem 30. let 19. století, jakmile se u nás objevily první jiřinky, začal jiřiny nejenom pěstovat a šlechtit, ale také obchodoval se semeny a hlízami a podával o tom

---

⁵⁴ ŘEZNÍČEK 1912, 6

⁵⁵ MÜHLSTEIN 1987, 75

od roku 1834 zprávy v periodiku. Stal se tak prvním propagátorem jiřinek v Čechách. V časopise Květy v roce 1834 například uvedl: „*Kořeny ze zásoby své velmi bohaté za mírnou a bezištnou cenu vzdáleným milovníkům přepouštětí může a každý může obdržeti jeho tištěný obsah čili katalog všech georgin*“.⁵⁶ Ze zprávy je patrné, že k prodaným hlízám měl P. Turek již k dispozici katalog, což byla na začínajícího pěstitele moderní novinka. V roce 1834 vlastnil P. Josef Turek 618 různých odrůd jiřinek, v Květech z roku 1835 nabízel semena a hlízy a uvedl, že jeho sbírka čítá 771 soret jiřinek a opět nabízí k zakoupeným hlízám katalog, který lze obdržet „... *zdarma u pana Jana Hostivíta Pospíšila v královéhradeckém kněhkupectví v Praze a v dalších kněhkupectví litoměřickém, plzeňském a budějovickém*...“.⁵⁷ V roce 1836 se jeho sbírka zvětšila na 1146 odrůd. Z těchto oznámení se dá soudit, že se tenkrát ještě používalo obou botanických názvů „Georgina“ a „Dahlia“, hlízám se ještě v roce 1834 říkalo „kořeny“ a v roce 1836 je dokonce nazval „bambulinky“. Zájem o jiřinky rostl v celém světě a mnohdy se za jejich hlízy platily skutečně nehorázné peníze. Farář Turek byl podle dochovaných pramenů při své dašické farnosti u Pardubic zdatným obchodníkem, neboť rozesílal hlízy i semínka do celého světa. V Květech z roku 1836 jsou uvedeny ceny, za které P. Turek zboží nabízel: „... *od francouzských jiřinek 100 zrn za 12 krejcarů, od nových vysokých anglických půl lotu za 1 zlatku 30 krejcarů*...“.⁵⁸

Páter Josef Turek, v roce 1806 olomouckým světícím biskupem Aloisem Josefem hrabětem Kolowratem-Krakowským vysvěcen na kněze. Působil v německém Kunvaldu (dnes zámek Kunín) jako zámecký kaplan a učitel. Necelé dva roky měl možnost vyučovat malého Františka Palackého. Kunínský zámek a škola, kterou zde založila Marie Harrachová-hraběnka z Truchsess-Waldburg-Zeilu, byly proslulé svojí školní zahradou a pomologickými zájmy. Hraběnka nejen že pro děti založila školní zahradu, podporovala též šlechtění a praktickou výuku v pěstování ovoce a zeleniny a léčivých bylin. Zde zřejmě získal farář Turek vztah k pěstitelské činnosti, což zúročil v době svého působení na faře v Dašicích u Pardubic, kde se začal věnovat pěstitelské a obchodní činnosti profesionálně a stal se uznávaným šlechtitelem jiřin.⁵⁹

---

⁵⁶ TUREK 1834—Josef TUREK: inzerce. In: Květy, 3.4.1834, 114—115

⁵⁷ TUREK 1835—Josef TUREK: inzerce. In: Květy, 19.3.1835, 114

⁵⁸ TUREK 1836—Josef TUREK: inzerce. In: Květy, 11.2.1836, 48

⁵⁹ ZEZULČÍK 2006—Jaroslav ZEZULČÍK: Páter Josef Turek. Osudy prvního pěstitele jiřin v českých zemích. In: Poodří 2, 2006, 69–72

Brzy však měl farář Turek silnou konkurenci. V Hradci Králové začal jiřinky pěstovat krajský guberniální rada **Josef Reyl** a v roce 1837 se již o jeho sbírce a nádherné zahradě psalo v Květech: „... jeho jiřinky vynikají krásou, bujností, plností a rozmanitostí barev; kdo je spatřil, užasl, nemoha se nasytiti nahlížením.“⁶⁰ S guberniálním radou Josefem Reylem brzy v pěstování jiřin soupeřil páter **František Hurdálek** (1790–1847), rodák ze Studnic u České Skalice. V roce 1814 byl v Hradci Králové vysvěcen na kněze. Po krátkém působení onemocněl plicním neduhem, byl pensionován a odešel na odpočinek do Skaličky (Skalička = Malá Skalice, v roce 1942 se stala součástí České Skalice). Požíval výtěžku Pfeyferovské nadace při kostele Nanebevzetí Panny Marie a bydlil na staré (malé) faře. Jednopatrová barokní budova fary s valbovou střechou a vnějším dvouramenným schodištěm sloužila od počátku 19. století za obydlí duchovním ve výslužbě – fundatistům, kteří vykonávali nadační mše.[5] Českoskalickou fundaci založil kněz Jan Karel Bernard Pfeyfer v částce 5000,- K. Úroky z této částky připadly fundatistovi, který obýval první poschodí fary. V první polovině 19. století bydleli na malé faře dva významní buditelé. Jmenovaný Páter Hurdálek a po jeho smrti Josef Myslimír Ludvík, proslulý kronikář Náchodska. Povinnosti s fundací spojených mnoho neměl, každou neděli a o svátcích sloužil o 9. hodině mši svatou a dle okolností vypomáhal farnímu duchovenstvu. Zbývalo mu tedy dost času, aby se mohl plně věnovat v létě pěstování stromů a květin, v zimě pak vázání knih. Zahrada při staré faře byla při jeho příchodu zpustlá, páter Hurdálek ji zkultivoval, osadil jiřinkami a brzy si pronajal i část zahrady souseda Josefa Steidlera, kde si zřídil skleník. Vřele přijímal všechny milovníky květin a stromoví a ochotně učil mladíky z farnosti pěstovat květiny a roubovat stromy.⁶¹ P. Horálek nebyl v České Skalici jen pěstitelem a ovocnářem, ale aktivně přispíval k rozvoji českého národního života ve městě: například zde několik let vedl divadlo a jako přítel Václava Klimenta Klicpery se zasadil, aby se ve skalickém souboru hrály především jeho hry (viz kapitola 2.3), spoluzakládal a pomáhal Arnoštovi Koliskovi vybavit první školní a městskou knihovnu darem v počtu 26 českých knih (viz kapitola 2.4), učil místní mládež sádkat a v neposlední míře byl horlivým vlastencem.⁶² Hurdálkovo jméno však zůstane navždy spojeno s pěstováním jiřin a jiřinkovými slavnostmi. Nekrolog plzeňského profesora

---

⁶⁰ KVĚTY, 12.10.1837, 327

⁶¹ KRTIČKA 1947—Jan KRTIČKA: Přehled jiřinkových slavností. In: Almanach celostátních jiřinkových oslav v České Skalici 1837–1847–1947, 1947, 14–21

⁶² ŘEZNÍČEK 1912, 6–11

Smetany, při úmrtí Hurdáلكově, v Květech z 9. prosince 1847 byl vlastně nekrologem jiřiny probuzenecké doby, kdy byla národní květinou.⁶³

Augustin Hoch, obroční a správce dvorů chvalkovického a svinišťanského, významný pěstitel a šlechtitel jiřin, přítel rodiny Panklovy a v letech 1830–1833 také vychovatel Barunky Panklové, budoucí slavné Boženy Němcové. Zde se z malé Barunky měla stát „slečna Betty“ (tak ji zde jmenovali), měla se naučit panským mravům, němčině, šití a vaření, což ji měla naučit paní Hochová. Domácnost Hochových byla vedena v německém duchu. Hochovi měli tři děti, Viléma, Alfréda a Katynku a obývali první poschodí starého, původně templářského zámku pánů z Dubé a Dobřenských, který stál a dosud stojí na skále nad Chvalkovicemi. Chvalkovické panství v té době patřilo Kateřině Vilemíně Zaháňské, stejně jako zámek v nedalekých Ratibořicích. Rodina Hochova náležela k lepší společnosti, do které paní Hochová slečnu Betty vodila. Více než vaření a šití však Barunku nadchla velká Hochova knihovna, četla proslulé knihy, ale i rytířské romány, dramata i knihy lidové. Prostředí bylo pro mladou dívku inspirativní a naplněné touhou po vzdělání; syn pana obročního, Vilém Hoch, se tou dobou připravoval na techniku a před slečnou Betty si opakoval učební látku, pan obroční se zase Betty věnoval v oblasti literatury, dějin, hospodaření a politických událostech.⁶⁴

Bohumil Bosse, vrchnostenský zahradník v Ratibořicích, zaměstnanec vévodkyně Kateřiny Vilemíny Zaháňské. Patřil také mezi osoby spjaté se životem Boženy Němcové. Byl důvěrným přítelem Johanna Pánka a byl zároveň prvním, kdo vštěpoval malé Barunce již v předškolním věku lásku k vědě i přírodě. Zahradníkem na ratibořickém zámku byl od třicátých let do konce svého života.

Páter Josef Regner (1794–1852), vlastenecký kněz v Hronově a děkan v Náchodě, absolvent broumovského gymnázia a semináře v Hradci Králové, patřil mezi buditele Náchodska, pečoval zde o rozvoj školství, propagoval polytechnickou výchovu, rozvoj průmyslu a zavádění nových metod do zemědělství.

Jan Karel Rojek (1804–1877), další vlastenec a národní buditel, absolvent gymnázia v Litomyšli a teologické školy v Hradci Králové, roku 1827 vysvěcen na kněze. Působil

---

⁶³ CEJP 1947—Karel CEJP: České jiřiny během století. In: Almanach celostátních jiřinkových oslav v České Skalici, 1947, 22

⁶⁴ KUBKA 1941, 45

v Krucemburku, Bohuslavicích, v roce 1850 jmenován děkanem v Novém Městě nad Metují a 1857 biskupským vikářem a okresním školním dozorcem. V roce 1861 byl zvolen poslancem za okresy novoměstský, náchodský a opočenský.

Václav Kliment Klicpera (1792–1859), rodák z Chlumce nad Cidlinou, spisovatel, dramatik, prozaik a básník, člen sdružení pražských vlastenců. Klicpera se nejprve vyučil řezníkem, teprve poté absolvoval staroměstské gymnázium a filozofii v Praze. Stal se gymnaziálním profesorem a horlivým organizátorem vlasteneckého života v Hradci Králové. V Hradci také založil ochotnické divadlo a literární a kulturní středisko, které například navštěvoval Josef Kajetán Tyl. Od roku 1846 byl profesorem na Akademickém gymnáziu v Praze, členem Královské společnosti nauk, školním radou a od roku 1852 ředitelem gymnázia. Patřil mezi zakladatele jiřinkového spolku v České Skalici a organizátory slavností jiřinek. Měl zde několik přátel a rád sem dojížděl na jiřinkové slavnosti, ale i mimo ně. (viz kapitola 2.3) Klicpera patřil do kulturního hnutí 20. let 19. století tzv. „východočeských Athén“, jak bylo nazýváno po Praze další kulturní centrum - Hradec Králové. Směr a náplň tomuto hnutí určovali dva zdatní organizátoři: nakladatel, tiskař a knihkupec Jan Hostivít Pospíšil a profesor hradeckého kněžského semináře Josef Liboslav Ziegler.⁶⁵

Jan Hostivít Pospíšil (1785–1868), jak jsem již zmínila, patřil do východočeského kulturního ohniska, soupis jeho tisků obsahuje více jak tisíc položek.⁶⁶ V roce 1808 zakoupil v Hradci Králové tiskárnu, ve které od roku 1818 vydával soudobou českou krásnou literaturu, například spisy dramatika Klicpery, časopisy, almanachy, zábavnou literaturu, knížky pro děti, kalendáře; přetiskoval i starší texty barokní, náboženské a vzdělávací. Soustředil kolem sebe početnou družinu českých spisovatelů a aktivně se zúčastnil organizování vlasteneckého života, především zakládání knihoven na venkově. Pro jiřinkové slavnosti tiskl různé katalogy, almanachy a vytvářel další propagaci.

Ignát Lhotský (1793–1883), byl profesorem polního hospodářství v Hradci Králové. Spolu s Klicperou a Pospíšilem organizovali buditelský život ve městě a zároveň byl i literárně činný.⁶⁷

---

⁶⁵ LEHÁR (ed.) 2013², 168

⁶⁶ LEHÁR (ed.) 2013², 192

⁶⁷ KVĚTENSKÝ 1964, 99

Josef Myslimír Ludvík (1796–1856), vlastenecký kněz a první obrozenecký historik v Náchodě. Studoval na benediktinském gymnáziu v Broumově, filozofii v Litomyšli a bohoslovecký seminář v Hradci Králové. Roku 1819 byl vysvěcen na kněze a stal se kaplanem v Náchodě. V pedagogickém duchu publikoval v mnoha buditeckých časopisech: Čechoslav, Poutník, Krok, Pražské noviny, Přítel mládeže, Věvec ze zpěvů, Květ, Časopis musejní nebo Školník. Roku 1831 se stal jedním ze zakladatelů Matice české pro povznesení českého jazyka a literatury. Byl překladatelem a věnoval se pořádání městského i zámeckého archivu v Náchodě. S jeho jménem je také spojen vznik nejstarší čtenářské společnosti na Náchodsku v roce 1821.

Milota Zdirad Polák napsal velký literární cestopis „Cesta do Itálie“, který byl inspirací pro cestopisy další. Už mezi jeho současníky se začal rozvíjet žánr malých, nerozsáhlých cestopisů, ne z daleké ciziny, ale z nejbližšího okolí. Tak se tvořil obraz a představa vlasti. Bezprostředním následovníkem Polákovým se stal právě Josef Myslimír Ludvík. Napsal malé dílo „Myslimír po horách Krkonošských putující“. Jako M. Z. Polák v něm cestopisné informace podával básnickou prózou; v místech nejvyššího vzrušení přešel k veršům. (Tyto malé cestopisy pak vyvrcholily v „Obrazech z okolí domažlického“ Boženy Němcové). Po smrti fundatisty Františka Hurdálka koncem roku 1847 odešel J. M. Ludvík na odpočinek s penzí 300 zlatých. Odstěhoval se na faru do Malé Skalice a zde zpracoval dějiny Náchoda ve svém díle „Staré památky Náchodska, totiž hradu, města i celého panství“ z roku 1848 (rukopis). 1. ledna 1856 zde i zemřel a byl pochován na maloskalickém hřbitově. Redakce díla se ujal novoměstský děkan Jan Karel Rojek, který roku 1857 dílo vydal pod názvem „Památky hradu, města a panství Náchoda, i vlastníkův jeho“, druhá část však již zůstala pouze v rukopise a ke knižnímu vydání nikdy nedošlo.

Josef Steidler (1788–1859), Josefa Steidlera záměrně zmiňuji jako poslední osobnost, neboť do skupiny vlastenců literátů a národních obroditelů vůbec nepatří. Dokonce se ani nepodílel na založení českoskalických spolků a obrodě České Skalice v národním duchu. Josef Steidler byl totiž Němec. Přesto sehrál v tradici jirinkových slavností jednu z klíčových rolí.

Pocházel z krkonošské Svobody nad Úpou (Freiheit), kde se roku 1788 narodil. Vyučil se kovářem a v prvním desetiletí 19. století byl přijat jako tovaryš v panské kovárně v Malé Skalici. Byl statné postavy, v práci velmi šikovný a obratný a rychle se počestil.

Ve 23 letech, tedy v roce 1811 se stal samostatným panským kovářem a oženil se se slečnou Rozálií Rintovou, dvacetiletou dcerou skalického měšťana Františka Rinta z čp. 187. Jejich dcera Helenka, později provdaná Böhmová, byla spolužačkou Barunky Panklové. Byl to bodrý, příčinnivý a podnikavý muž, těšící se všeobecné přízni a důvěře místních občanů. Byl v přátelském vztahu s panskými zřizenci z velkostatků Kateřiny Vilemíny Zaháňské, mimo jiné také se štolbou Josefem Panklem, jemuž byl také 7. srpna 1820 ve Skalici na svatbě svědkem. Josef Steidler byl nejen zdatný kovář, ale také znalcem dobytka a jeho nemocí, jež dovedl rozpoznat a léčit, pročež býval také vyhledávaným „kuršmídem“ (zastaralý výraz pro zvěrolékaře bez akademického vzdělání). V každém ohledu dovedl všeho kolem sebe zužitkovat a nějaký zisk pro sebe ze všeho si zjednat. Lenivého ducha a pohodlného těla nikdy nebyl a kuráž mu také nescházela.⁶⁸

Česká Skalice se nachází na staré obchodní cestě z Prahy do Vratislavi (polsky Wrocław, německy Breslau, latinsky Wratislavia) a když se počátkem 20. let 19. století tato císařská silnice modernizovala, byla pozměněna trasa, která nově vedla přes Hradec Králové, Jaroměř, Českou Skalici a dále na Náchod, do Kladska a Vratislavi, přesně vedle Steidlerovy kovárny ve Skaličce (tato trasa je prakticky využívána dodnes). Moderní široká a pohodlná silnice s důkladnými mosty, proud pocestných, formanů i kočárů z Prahy a Hradce, dále na Náchod putující vytvořil náhle nové příležitosti. Josef Steidler pochopil, že pro takové cestování je potřeba vytvořit zázemí, hostinec s dobrým občerstvením, pokoje pro unavené pocestné a velkou stáj, kde bude dobře postaráno i o koně. V panské kovárně měli pořád plné ruce práce s kováním koní a všelijakými opravami povozů a kočárů a při tom čekající panstvo, formani i služebnictvo se nemělo kam uchýlit. Žádný podobný zájezdní hostinec navíc nablízku nebyl. Josef Steidler se jednoznačně rozhodl pro vybudování hostince, který by právě takové zázemí poskytoval.⁶⁹

Vedle panské kovárny, poblíž farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Malé Skalici se nacházely zbytky maloskalické tvrze. Kronikář Josef Myslimír Ludvík v rukopise svého díla Staré památky Náchodska z roku 1848 zmiňuje, že tvrz pravděpodobně zanikla v roce 1639 za třicetileté války, kdy byla spolu s Českou Skalicí vypálena Švédy. Roku 1824 Josef Steidler zakoupil 618 sáhů plochy za farním kostelem, jehož

---

⁶⁸ ŘEZNÍČEK 1912, 6–11

⁶⁹ ŘEZNÍČEK 1912, 6–11

součástí byla i část rozvalin maloskalické tvrze. Materiál z rozvalin použil částečně ke stavbě nového hostince, který přesně definuje Dr. Václav Řezníček ve svém článku O vzniku a zániku jiřinkových slavností v České Skalici: „... vystavěl zde zrovna při nové silnici 8 sáhů, 4 střevíce široký, jednopatrový, taškami krytý kamenný dům, novou hospodu, která v obci Skaličce dostala číslo popisné 47. Na dvoře jejím byla na čtyřech mohutných kamenných sloupech otevřená kůlna, maštale se stáním pro 20 koní, měla dva vjezdy, 18 loket hlubokou studnu s pumpou na dvoře a dále na třech zděných škarpách velkou zahradu. Cena té reality byla v roce 1826 znalci odhadnuta na 6126 zlatých“⁷⁰ Z původní jednopatrové kovárny tak vznikl hostinec v klasicistním stylu a z kováře Josefa Steidlera se stal hostinský. Práce mu šla výborně a hostinec brzy získal dobrou pověst. Nad dveře nechal vykovat a zavěsil plechovou desku se symbolem lva a hostinec dostal název U Českého lva, někteří jej ovšem podle světlé barvy plechu nazývali U Bílého lva. [6]

Zbytek rozvalin, které Steidler nezužítkoval, si vyžádal jeho soused, fundatista Hurdálek. Materiálem z rozvalin nechal zasypat sklepy, na ně nechal navozit úrodnou půdu a zřídil zde k malé faře pěknou zahradu. Steidler i P. Hurdálek tak vedle sebe měli velké zahrady, kde bylo plno ovocných stromů, zeleniny a květin.

O deset let později, v roce 1836, byl Josef Steidler vyzván nově ustanoveným spolkem jiřinkářským k spolupráci při přípravách na výstavu jiřinek a dalších oslav s ní spjatých. Nenechal se dlouho pobízet a dal se do přestavby hostince. Část hostince zůstala původní, nad kůlnou a kočárovnu byl přistavěn sál s přístavkem, ke kterému byl přístup ze dvora po kamenných schodech. Nový prostor měl rozměry 15,5 metrů x 11,5 metrů a byl největší veřejnou místností v královéhradeckém kraji a byl nazván podle hlavní společenské události, která v něm měla proběhnout – Jiřinkový sál. Na pravé straně sálu byly čtyři sloupy a za nimi vchod do hostinského pokoje. Zadní část sálu přepažovaly tři sloupy, mezi kterými byla skleněná výplň. Před vstupem do sálu byl po levé straně vchod do místnosti, která byla v polovině své výšky přepažena dřevěným stropem a tvořila tak vyvýšené místo pro hudbu. Dolní část místnosti sloužila pravděpodobně jako šenkovna při akcích, jak tomu nasvědčovaly nálezy při velké adaptaci objektu v roce 1961. V prvním poschodí bylo 5 pokojů (dnes je v nich vybudována expozice života a díla Boženy Němcové), v přízemí pak v celé pravé části

---

⁷⁰ ŘEZNÍČEK 1912, 5–6

byla šenkovna pro formany a kuchyň, v levé části velká jídelna pro panstvo. V roce 1836 byly provedeny úpravy i pod jiřinkovým sálem, kde byly vybudovány další konírny, místnost pro kočí a kočáry. Po těchto úpravách byl v roce 1839 až 1840 dobudován v zahradě salon, kde se pak konávaly výstavy jiřin i jejich hodnocení. Salon stál nad Úpou, měl prosklenou stěnu a poskytoval výhled na městečko. Nad salonem byla postavena šestihranná věžička se třemi okny a pod ní se rozkládala až k řece Úpě Steidlerova zahrada.⁷¹

Jiřinkový spolek měl tedy pro plánovanou událost důstojný sál, který podnítil organizátory zahrnout do příprav výstavy jiřin také hostinu a večer slavnostní ples. Nicméně první událost, která se v novém sále hostince U Českého lva odehrála, byl masopustní ples v roce 1837, který provázela nešťastná událost. Večer, když byl ples v plném proudu, zemřela Josefu Steidlerovi manželka Rozálie. Steidler ihned, jakmile skonala, poslal muzikanty domů, v sále nechal zhasnout všechna světla a v celém domě zavládl smutek. Do jiřinkových slavností, plánovaných na září 1837, zbýval půlrok.

3.3. Jiřinkové slavnosti 1837–1847

1837

Začátkem září, těsně před premiérou prvních jiřinkových slavností se v sále konala první schůze jiřinkového spolku s cílem připravit slavnostní program. Ten se pak pravidelně opakoval každý rok. Slavnosti se obvykle konaly druhý týden v září. Den až dva dny před samotnými slavnostmi se sešli pořadatelé a společně objížděli zahrady pěstitelů jiřin v okolí. Vybrali nejlepší jiřiny, které byly uříznuty a stonky omotány lístky se jmény pěstitelů tak, aby nebylo vidět jeho jméno. Každý rok tak byly navštíveny zahrady ratibořického a chvalkovického zámku, zahrada ve Svinišťanech a zahrada sládka Kučery a fundatisty Hurdálka v Malé Skalici. Vzdálenější pěstitelé přivezli své nejlepší výpěstky sami. Další den se začali sjíždět hosté a na uvítanou probíhaly v hostinci i v sousední Hurdálkově zahradě přátelské besedy.⁷²

První jiřinková slavnost, dlouho plánovaná a pečlivě připravená jiřinkovým spolkem, proběhla ve dnech 13. a 14. září 1837. 13. září pořadatelé objeli přihlášené zahrady

---

⁷¹ ŘEZNIČEK 1912, 6–11

⁷² ŘEZNIČEK 1912, 6–8

z okolí a vybírali nejlepší jiřiny a 14. září proběhla samotná slavnost. Podmínkou bylo, že květiny musí být vypěstovány ze semínek. Aby mohl proběhnout kvalitní výběr, bylo nutné zasít několik tisíc semen, z kterých vzešlo několik set zdařilých semenáčů. Druhý den, 14. září, byly jiřinky vybrány. Soutěže se zúčastnilo 42 pěstitelů a 300 výpěstků. Mezi vystavovateli byli pochopitelně i všichni členové jiřinkového spolku.

Kolem jedenácté hodiny si pěstitelé zvolili ze svého středu čtyři znalce, aby s botanickou přesností a přísností posoudili kvalitu a vzhled vybraných jiřin. Toto posouzení bylo v roce 1837 ještě poměrně shovívavé, ale rok od roku bylo přísnější a posudky znalců profesionálnější. Do roku 1840 hodnocení vystavených jiřin probíhalo v jiřinkovém sále, po tomto roce v zahradním salonu, k tomuto účelu postaveným. Porota posuzovala jednu jiřinu po druhé a rozdělila je do první nebo druhé třídy nebo je vyloučila z výběru. Bylo vybráno 125 nejlepších jiřin, určených jako vhodné k zachování a dalšímu rozmnožení. Z nich byly zvoleny vítězky, rozbalily se cedulky se jmény pěstitelů a vyhlášení vítězové. O všem byl veden písemný protokol, dle něhož byly udíleny ceny. Vyhlášeným jiřinám byla vybrána jména. Vyhlásování vítězů bylo doprovázeno bohatou diskuzí v českém i německém jazyce, podle toho, jaký kdo ovládal jazyk.

Celý hostinec U Českého lva byl slavnostně vyzdoben věnci z dubového listí a pestře barevných jiřin. Ostatně jiřinkami byl vyzdoben každý předmět v hostinci, zejména stoly, ale i po celém domě byly všude rozmístěny vázy s jiřinami všech možných barev. Jiřinkami byl vyzdoben nejen Steidlerův hostinec, ale i některá prostranství České Skalice. O celém průběhu výstavy zpravil na podzim roku 1837 čtenáře Květů v rubrice „Pamětihodnosti přírodní, země a národopisné“ v článku „Slavnost jiřenek ve Skaličce“ Josef Myslimír Ludvík. Kromě jiřinkových oslav zde popisuje slavný sjezd německých přírodovědců a lékařů konaný v pražském Karolinu roku 1837. Zde promluvil mj. Jan Evangelista Purkyně a mezi prvními na světě přisoudil buňkám jejich stěžejní význam pro život.⁷³

Ve společnosti, která se při první jiřinkové slavnosti sešla, byla řada buditelů východočeského kraje, její průběh také pečlivě popsal Alois Jirásek ve III. díle kroniky „U nás“, v kapitolách XLIX a L.

---

⁷³ KRTIČKA 1947, 14–27

Po slavnostním vyhlášení vítězů se všichni společně odebrali k slavnostnímu obědu ve Steidlerově hostinci. Po obědě – od 14. hodin, pokračoval v jiřinkovém sále banquet, při kterém vyhrávala hudba k poslechu až do večera a pronášely se přípitky. Hovořilo se o jiřinkách a rok od roku stále více o úspěších vlastenecké práce a byly zpívány vlastenecké písně. Tento odpolední program byl zakončen v 18 hodin, kdy se někteří vzdálenější hosté začali rozjíždět domů a mladší už netrpělivě očekávali zahájení jiřinkového plesu – toho roku výjimečného.

Dva dny před slavností jiřinek, tedy 12. září 1837 byla v barokním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Malé Skalici oddána Barunka Panklová s Josefem Němcem. Byl to stejný kostel, ve kterém byla 7. srpna 1820 oddána Barunčina matka Terezie Novotná a Jan Křtitel Pankl. Ženicha s nevěstou oddával Němcův příbuzný farář Josef Němec z Hoříněvsi, který se zúčastnil také svatebního oběda v Steidlerově hostinci. [7] Pozván byl i děkan Paleček a P. Hurdálek. Svatební veselí pokračovalo 14. září na jiřinkovém plese, kde v té době ještě neznámá dívka Barbora Němcová, protančila celou noc.[8] Svoji krásou a mládím okouzila všechny v sále a stala se královnou bálu. Ples skončil nad ránem a s ním i první slavnostní slavnost jiřinek v roce 1837.⁷⁴ [9]

Úspěch byl obrovský. Vedle příjemného a srdečného prostředí a dobré Steidlerovy péče o hosty všechny nadchl dokonale připravený program. Mnohé ohromila i výzdoba, kterou navrhoval Hurdálek s nezvyklým vkusem i nápaditostí a kterou každý rok obměňoval. Většina dopisovatelů se ve svých referátech s uznáním rozepsala právě o provedené výzdobě. Již při příjezdu do České Skalice byly věnci ozdobeny mýtní zástavy. V jiřinkovém sále bývaly i nápisy například „Sláva Dahlii“ nebo „Vítejte k nám!“⁷⁵

1838

Pověst o zdařilé slavnosti minulého roku se daleko rozšířila a 18. září 1838 se na druhou slavnost jiřinek sjeli hosté až ze vzdáleného Slezska. Uspořádání oslav zůstalo stejné. Nejprve pořadatelé objeli zahrady velkých pěstitelů v okolí, každý z nich měl zhruba 400 výpěstků jiřin a vybrali ty, které se měly účastnit soutěže. V jedenáct hodin se všichni sešli v jiřinkovém sále a za předsednictví hospodářského rady vévodkyně Zaháňské J. V. Essenthera, byli zvoleni tři cenitelé. V tomto roce již známe jména všech

---

⁷⁴ KUBKA/NOVOTNÝ 1941, 57

⁷⁵ KVĚTENSKÝ 1964, 108

tří porotců: V. K. Klicpera, farář Turek a Bernkopf, zahradník hraběte Mognyho z Kladska. Před zahájením samotného vyhlášení byla pronesena v němčině řeč, kde byla slavnost z loňského roku označena za velmi úspěšnou, byla opět vyslovena veřejně hlásaná pochvala a přítomným pánům řečník popřál úspěch v letošní soutěži netoliko ve své vlasti a celé německé říši, ale i dále. Naznačil, že jsou již *"... na několika místech takové schůzky smlouveny."*⁷⁶ Kdo pronesl řeč, nevíme. Každopádně sdělil důležitou informaci, že loňské jiřinkové slavnosti inspirovaly pěstitele v jiných městech k podobným aktivitám.

Z vybraných 243 semenáčků byly 43 uznány za výtečné. Z katalogu vytištěném u J. H. Pospíšila víme, že jim byla dána česká jména, např. Dětvana, Trčka, Bolemíra, Božena, Černobělka, Vlasta aj. Slavnost byla opět zakončena banketem v sále vyzdobeném jiřinkami. Výzdoba byla znamenitá a celá slavnost se hodnotila jako velmi zdařilá. O tom, zda se v tomto roce konal i ples, jsem nenalezla žádné záznamy. Zprávu o slavnosti opět popsal Josef Myslimír Ludvík v Květech a z neznámých důvodů byla otištěna až 31. ledna 1839. Tentokrát však celý článek věnoval pouze slavnosti jiřinek a vyšel opět v rubrice „Pamětihodnosti přírodní, země a národopisné“ s podtitulem „Slavnost jiřenek ve Skaličce“

1839

V roce 1839 byla blížící se slavnost inzerována v Květech: *„Jako v předešlých letech, tak i letos dne 16. září 1839 bude sbírka nejzdařilejších semenáčů čili jiřinek domácích, z loňského semene vykvetlých do městečka Skalic v Královéhradecku snesena a dle uznání pp. Znalců květiny té zevrubně posouzena. O slušné pohoštění se tamější držitel hostince p. Steidler všemožně postará“*⁷⁷ podepsán je Jan Hostivít Pospíšil. Slavnost byla tedy stanovena na 16. září, den sv. Ludmily a byla pořádána na počest rodáka z nedalekých Svinišťan Josefa Františka Smetany, přírodopisce, člena premonstrátského kláštera v Teplé, doktora filozofie a profesora plzeňského gymnázia, nadšeného buditele západních Čech, bratrance Bedřicha Smetany. Díky tomu se dostavili i Smetanovi příbuzní, mimo jiné i mladičkový Bedřich Smetana, který v té době

⁷⁶ PEŠEK/ČERNÝ 1912—Josef PEŠEK / Václav ČERNÝ (ed.): SLAVNOSTI „JIŘINKOVÉ“. In: Božena Němcová. Sborník statí o jejím životě a díle 1820 až 1862, 1912, 83

⁷⁷ POSPÍŠIL 1839—Josef Hostivít POSPÍŠIL: Slavnost jiřinek dne 16. září 1839. In: Květy, 5.9.1839, 288

trávil čas v nedalekém Novém Městě nad Metují u strýce Václava. Vítězná jirina byla tehdy pojmenována po panu profesorovi.

Slavnost byla četně navštívena, kromě rodiny Smetanovy dorazili i hosté z Kladska. Z vystavených 200 semenáčků bylo uznáno 80 do třídy první, byly opět pojmenovány a uvedeny v katalogu. Po ocenění se hosté přesunuli do jirinkového sálu a při hostině a dobré zábavě zde zazněla báseň, kterou P. Dr. František Josef Smetana k této příležitosti složil. Bratři Josef a Karel Geislerové, synové českoskalického kupce Josefa Geislera tuto báseň zhudebnili. Za zvuků líbezné hudby zazpíval čtyřhlasný sbor zhudebněnou báseň: „O, jak libě píseň česká zní“. Josef Myslimír Ludvík ve svém každoročním článku v Květech o celé události zpravil čtenářstvo a otiskl zde i báseň P. Smetany. V článku vyjádřil lítost, že: „*Při zpěvu vlastenecké písně nebylo v sále zpěvu milovných dívčinek. Ty naplnily osvětlený sál až po odjezdu vzdálených hostí, přičemž v rozkošném kolování proplesala chvíle radostné uprostřed svých na ně se co hvězdičky dívajících sestřiček – jirinek krásných*“⁷⁸. Slavnosti měly čím dále větší vlastenecký podtext a bylo vidět, že za nimi stojí význačné osobnosti českého obrození.[10], [11]

1840

Slavnost jirinková se toho roku konala opět na svátek sv. Lumily, 16. září. Sešlo se na 118 účastníků. Komise byla složená z pana Müllera von Ecka z Ledče, prof. Lhotského z Hradce Králové a lékárníka Seifenseidera z Jičína. Z předložených 112 semenáčků bylo uznáno 14 za nejlepší, 47 za lepší a 55 za dobré. O slavnosti zpravil čtenáře Marek Teller, ranhojič z Nového Města nad Metují v 112 čísle deníku pražských Němců: Bohemia, dne 18.9. 1840. Dozvídáme se, že společnost se skládala z úředníků, státních i vrchnostenských a z elity z širokého okolí, z mnohých uměleckých zahradníků a přátel flóry, z nichž většina byla z pruského Slezska. Chválil zde skladby Labického z třetího quodlibetu, které hrála k tanci a poslechu skalická hudba. V roce 1840 přišly dvě novinky – jednak se změnilo místo pro vyhlášení nejkrásnějších jirin, a to do nově dostavěného zahradního salonu a v jirinkovém sále se nadále odehrával každoroční banket a ples a také se údajně v tomto roce poprvé mohly celodenního programu účastnit i ženy, které ovšem musely být doprovázeny svými

---

⁷⁸ LUDVÍK 1839—Josef Myslimír LUDVÍK: Slavnost giřenek. In: Květy, 17.10.1839, 334–335

choti.⁷⁹ Nejvzácnějším hostem slavností toho roku byl básník, jazykovědec a politik, zakladatel slovenského spisovného jazyka Ľudovít Štúr, který byl v té době na návštěvě u královéhradeckých vlastenců, především u V. K. Klicpery a do České Skalice přijel s Janem Hostivítem Pospíšilem. Po návratu z České Skalice utrpěl úraz a v Hradci se pak nečekaně zdržel delší dobu. V archivu Národního muzea je uchován dopis Ľ. Štúra adresovaný Jaroslavu Pospíšilovi do Prahy, synovi Jana Hostivíta Pospíšila, taktéž nakladatele, kde mu na 4 stranách rukopisu popisuje vlastenecký život v Hradci Králové i v Pospíšilově rodině.

1841

Na slavnosti konané tentokrát 6. září 1841 se sešlo 136 hostů a z neznámých důvodů se oceňovalo pouze 70 semenáčků. 6 jiřinek dostalo vyznamenání, velmi dobrých bylo 19 a dobrých 25. Kvalitu posuzovali tři soudcové, z nichž byla poprvé jedna žena – paní Josefa Nováková, choť důchodního z Pardubic, dále to byl P. Turek a Jan Schmied, měšťan z Josefova. Nové jiřinky byly opět nazvány českými jmény. Absolutním vítězem roku se stala jiřina Augustina Hocha, chvalkovického pěstitele. Jeho jiřinka prý byla „něžná, čarovně zajímavá a vábná“. Při hostině opět koncertovala českoskalická hudba, kterou řídil měšťan Pilař. Kapelník Hilmar z Kopidlna složil na počest jiřinek polku, která se často hrála a stala se oblíbenou. Večer se jako obvykle sešli k tanci mladí i staří.⁸⁰ Hilmar nebyl jediný, koho jiřinky inspirovaly k složení hudebního díla. Bedřich Smetana často vzpomínal na jiřinkové slavnosti, které v roce 1839 v České Skalici prožil, vzpomínal na hudbu a srdečným a slavnostním prostředím povznesený tanec, také na příjemnou a přátelskou atmosféru, která po celý den panovala. V jejích milou upomínku složil v tomto roce 1841 slavnou Jiřinkovou polku. [12] V tomto roce byl také založen ve Slezsku (ve Vratislavi) dle českého vzoru první květinářský spolek.⁸¹

O jiřinkových slavnostech referoval v Květech neznámý pisatel obsáhlým článkem „Slavnost jiřinek ve Skalici na Náchodsku“. Píše, že po krátkém pobytu v horách cestoval z Adersbachu, bylo pondělí a z nebe padaly potoky vody. Jaké bylo jeho překvapení, když cestou přes Českou Skalici v tak nemilém hustém lijavci, uviděl před Steidlerovým hostincem velké sročení pánů a také krásné chochoły jiřin všude kolem.

⁷⁹ KRTIČKA 1947, 14–27

⁸⁰ VANĚK/PILNÝ/ MOKRÁ 1966, 14–15

⁸¹ MÜHLSTEIN 1987, 80

Poté neznámý pisatel popisuje, jak uvítal možnost účastnit se pro něj dosud neznámé Slavnosti jiřinek, ubytoval se v hostinci U Českého lva a a zúčastnil se, ač nepozván, celého průběhu slavnosti, který poté velmi nadšeně a pečlivě popsal.⁸²

1842

Slavnost byla stanovena na 12. září. Bohužel o slavnosti v tomto roce se nedochovaly žádné zprávy.

1843

Slavnosti toho roku připadly opět na 12. září a sjelo se sem rekordních 180 pěstitelů. Z předložených nových výpěstků byly první dvě ceny přiřčeny dvornímu zahradníkovi z Ratibořic Bossemu a třetí cena skalickému kaplanovi Antonínu Charvátovi. Dvorní zahradník Bernkop přivezl krásné strakaté a duhové semenáče, které však bylo povoleno oceňovat až příštím rokem, zůstanou-li jejich znaky stálé. Slavnosti probíhaly dle stanoveného pořádku stejným způsobem, jako každý rok a byly také zakončeny krásným plesem.⁸³

1844

Slavnost toho roku byla ovlivněna přítomností Boženy Němcové, která tou dobou trávila s dětmi prázdniny u rodičů v Ratibořicích. Němcová si tak splnila svůj sen znovu navštívit slavnost jiřinek a sejít se s těmi, jejichž jména s obdivem od mládí říkávala; dívčí sen mladé Barunky, který můžeme vycítit z jejích autobiografických poznámek, kdy se zájmem dospívající dívky psala poznámky o Františku Hurdálkovi, jeho krásné zahradě i o dalších buditelích, se kterými se tehdy mohla setkat a nyní měla opět tuto úžasnou možnost. Na slavnost přišla s přítelem Dr. Josefem Čejkou, který tou dobou cestoval po východních Čechách a s kterým se dobře znala z proslulých pražských salonů u Staňků. Průběh slavnosti dr. Čejka důkladně popisuje v Květech a v České včele článkem „Ze Skalice nad Úpou“. Píše: *„Bylo to v outerý 10. září za milého rána, když jsme se z Ratibořic do Skalice na cestu vydali. Ze všech strana sjížděli se ctitelové nádherných jiřinek, a z mnohého kočáru zavítala nám drahá tvář vlastencova. V hostinci U českého lva, nad jehožto hlavou se jiřinková koruna houpala, hemžilo se hostí nesčetné množství. V příjemném zahradním salonu seděli na vyvýšeném*

---

⁸² Slavnost jiřinek ve Skalici na Náchodsku. In: Květy, 11.10., 18.10.1841

⁸³ KRTIČKA 1947, 18

místě čtyři soudcové a písař.“ dále v článku Čejka obdivuje vlasteneckou společnost, která se oslav také účastnila: „*Takových mužů chová vlast naše drahý počet a v Skalici sedělo jich bezmála za jedním stolem plný tucet. I byloť mně milo poslouchati různé zprávy jejich o pokroku jednotlivých osad...*“⁸⁴ Dále pisatel seznamoval čtenáře, co je na jiřince podstatné a co ne a jakýma očima vidí každou posuzovanou květinu porota, že vítězné jiřiny dostaly jména Jiří Poděbradský, Vlasta a princ Albert, na památku jeho velké lásky k přírodě (měli na mysli Alberta Sasko-Kobursko-Gothajského, bratrance a manžela britské královny Viktorie) a že vítězové obdrželi každý po jednom skleněném poháru, z nichž se při hostině hlasitě připíjelo. Po hostině zazněly zpěvy národní a příjemnou slavnost zakončil skvostný bál, kde Božena Němcová s Dr. Čejkou, a nejen s ním, šťastně tančila celý večer. K této slavnosti byla také složena neznámým básníkem píseň o 12 slokách. Účast toho roku byla opět vynikající, dorazilo stejně jako vloni 180 jiřinkářů.

1845

Účast na slavnosti konané opět na svátek sv. Ludmily, 16. září, byla slabší, neboť se dostavilo jen 80 jiřinkářů. Bylo deštivé počasí a jiřinky byly přeneseny ze zahrady do hostinských místností. O výzdobu se opět postaral P. Hurdálek. Jako první cenu za nejhezčí jiřinku obdržel zahradník Bosse skleněný pohár a za druhé místo P. Hurdálek cukřenku. K tanci vyhrávala hudba Hohenggského pluku z Josefova. Josef Myslimír Ludvík pak v článku „Ze Skalice (Slavnost jiřinek)“ v Květech napsal: „*Večer při čarovném osvětlení byl hlučný ples a jiřinky okázaly svou krásu. Věru, české slečinky bez lásky k mateřčině, tak lahodné jsou právě jiřinky, plné krásy bez vůně.*“⁸⁵

1846

V tomto roce se z neznámých důvodů slavnost jiřinek nekonala v České Skalici, ale v Náchodě, a to až 22. září. Existuje domněnka, že důvodem byl ničivý požár, který 24. května 1846 zachvátil radnici a severní stranu českoskalického náměstí – kromě radnice shořelo 39 domů a 8 stodol. I když požár nezasáhl ani hostinec U Českého lva, ani Hurdálkovu faru, přesto se zřejmě pořadatelé rozhodli konat slavnost jinde. Zpráva

---

⁸⁴ ČEJKA 1844—Dr. Josef ČEJKA: Ze Skalice nad Úpou. In: Květy, 24.9.1844, 459–460. In: Česká včela, 24.9.1844, 307–308

⁸⁵ LUDVÍK 1845—Josef Myslimír LUDVÍK: Ze Skalice (Slavnost jiřinek). In: Květy, 25.9.1845, 460

z Květů o slavnosti je poměrně stručná. Neznámý dopisovatel zde píše: „*Vchod, schody a pěkný sál a vedlejší pokoje hostince 'U zlatého slunce' byly jiřinkami a listím vkusně okrášleny. Škoda, že pro nepříznivou povětrnost toliko 49 osob ke stolu v nadřečeném sále se sešlo. V postranním pokoji posuzováno 24 nově vypěstovaných jiřinek, z nichž jedna panem správcem Hochem z Ratibořic vypěstované odměny a jiná od téhož pána pěstována prvního akcesitu došla. Druhé akcesit dostala jiřinka pana Bosse, knížecího dvorního zahradníka v Ratibořicích. Mimo to bylo 300 velmi pěkných jiřinek jednoty jiřinkové na podívanou vystaveno. Mezi stolováním hrála kapela c. k. ostrostřelců Královéhradeckých. Tatáž kapela hrála i večer na bále v témž souměrně vyšňořeném a osvětleném sále nejnovější kusy.*“⁸⁶ Neznámý pisatel na závěr pronáší vroucné přání, aby podobné slavnosti se konaly častěji a počasí, aby bylo příště příznivější. O slavnosti také referoval, stejně jako každý rok, Marek Teller v pražských německých novinách Bohemia v článku „Der Georginenverein zu Skalitz ob der Aupa“, 29. 9. 1846.⁸⁷

1847

Jiřinková slavnost se toho roku konala 20. září. Jako by pořadatelé tušili, že to je poslední jiřinková slavnost tohoto století, uspořádali ještě krásnější výzdobu, než kdy předtím. Na příjíždějících kočárech a koních bylo plno ozdob z jiřinek, na mýtní zástavě velké množství dekorací, na hostinci U Českého lva pověsil hostinský Steidler obrovskou kytici jiřinek a v sále byly věnce z nejpěknějších odrůd. Dámy měly ve vlasech vpleteny jiřinky, taktéž pánové po jiřině v klopě. Josef Kolisko, učitel malé Barunky Panklové ve svém článku v České včele výzdobu popsal takto: „...člověk, jenž vstoupil sem, zdálo se, že jest v některém začarovaném zámku z tisíce a jedné noci...“⁸⁸ Počasí bylo velmi špatné, deštivé a mrazivé. Pořadatelé se obávali, že jejich krásky zmrznou, protože ráno bylo pod nulou. Jiřinky však přečkaly tuto nenadálou pohromu a tak návštěvníci měli přece jen co obdivovat a také se té pozdní krásy ani nemohli nabažít. Před polednem nastalo jako obvykle „sortýrování“. Z dochovaných zpráv známe vítěze: byl jím ratibořický správce Hoch, ale jméno jeho vítězné jiřinky zaznamenáno nebylo, pouze o ní víme, že byla podobná růžové Leonoře, jen o něco tmavší. Kolisko byl potěšen, že jiřinky opět obdržely česká jména, jako například Jiří,

⁸⁶ Od slezských hranic (Jiřinková slavnost). In: Květy, 3.10.1846, 380

⁸⁷ PEŠEK/ČERNÝ 1912, 91

⁸⁸ KOLISKO 1847—Josef Arnošt KOLISKO: Slavnost jiřinková v České Skalici nad Úpou. In: Česká včela, 1.10.1847, 316—317

Božena, Libuše a některá nesla jména našich výtečníků, jako např. Přemysl I. nebo Klicpera. V jednu hodinu přítomní zasedli k obědu chvalně známé kuchyně paní Steidlerové (druhá Steidlerova žena). Při tabuli hrála – znovu k životu vzkříšená – českoskalická hudba, která hrála Procházkovu směs českých písní národních a Svobodův Husitský kvapík, což rozjařilo mysl přítomných hostů tak, že známou píseň zpívali všichni. V 7 hodin večer zahájil bál Straussův valčík a v okamžik byl jiřinkami vyzdobený sál zaplněn tančícími. Dále byl taneční program večera ryze český a mnohé skladby musely být pro samý úspěch opakovány.⁸⁹

Necelé tři měsíce po slavnostech, 1. prosince 1847, zemřel fundatista páter František Hurdálek. Pohřeb se konal 4. prosince, a to téměř knížecí. Ke hrobu u skalického chrámu ho doprovodil celý kraj, chudina i bohatí. Byl miláčkem všech. Tichý, skromný muž byl ctěn pro své ušlechtilé vlastnosti, zbožňován lidem, jemuž radil a učil jej ovocnářství, pěstění a šlechtění květin, jemuž divadlo zřídil a vedl knihovnu a k vlastenectví vedl, zakladatel jiřinkového spolku a tolik oblíbených slavností.⁹⁰

Nikdo z jeho přátel nepokračoval v jeho šlépějích, neboť politický vývoj doby – revoluční rok 1848 a následující desetiletí až do konce 50. let 19. století – kultuře a spolkovému životu v českých zemích příliš nepřál. Osudný rok 1848 byl osudným též slibně začatého kulturního a společenského života ve spojení s oblíbenými jiřinami.

3.4. Jiřinkové slavnosti v druhé půli 19. a první třetině 20. století

V 50. a 60. letech 19. století uspořádal Václav Steidler, syn Josefa Steidlera, několikrát jiřinkový ples, který však byl pouhou taneční zábavou a kromě vyzdobeného sálu krásně barevnými jiřinami, neměl se slavnostmi jiřinek z předchozích let nic společného. Přes Českou Skalici nově vedla železniční trať a význam císařské silnice upadal. Koncem sedmdesátých let 19. století Steidlerovi hostinec prodali řádu Voršilek, které byly vypovězeny ze Svídnice a dočasně se přestěhovaly do České Skalice. Voršilky si hostinec upravily a proměnily v klášter, kde se věnovaly výchově a výuce německých dívek z Pruska. Po celou dobu existence tohoto kláštera se Voršilky nepřizpůsobily českému prostředí a vyučování probíhalo až do první světové války

---

⁸⁹ PEŠEK/ČERNÝ 1912, 92

⁹⁰ ŘEZNÍČEK 1912, 9

v němčině. Roku 1919 zakoupil klášter továrník Zdeněk Böhm, nechal strhnout kapli a klášterní budovu nad řekou přebudoval na pohodlné sídlo.

První samostatný stát českého a slovenského národa, vyvolal v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, velkou vlnu národní hrdosti. Specialisté v zahradnictví a milovníci jiřinek chtěli ukázat světu, že jsou právě tak dobří, jako Angličané, Němci, Holanďané nebo Japonci a ve 20. a 30. letech opět vytvořili z jiřin módní květiny. Okresní osvětový sbor České Skalice se proto rozhodl uspořádat novodobou vzpomínkovou jiřinkovou slavnost a 6. září 1925 proběhla ve vypůjčeném Jiřinkovém sále vzpomínková výstava jiřin a literární večer. Ohlas byl veliký a finanční výtěžek akce umožnil objednat dvě pamětní desky z mramoru, jednu na faru, kde kdysi žil páter Hurdálek a druhou na Steidlerův hostinec. Deska z průčelí fary dnes nese nápis: „*V této malé faře bydleli František Hurdálek, pěstitel jiřin, Josef Myslimír Ludvík, kronikář Skalicka*“ a deska na Steidlerově hostinci s nápisem: „*Zde na jiřinkové slavnosti tančila Božena Němcová 1837 a 1844*“.[13] Obě desky byly díky Okresnímu osvětovému sboru a Klubu československých turistů v České Skalici odhaleny u příležitosti stého výročí jiřinkových oslav.

Velké výstavy jiřin se nekonaly jen v České Skalici, ale i v jiných městech. Roku 1926 byly uspořádány například výstavy v Hronově a na Slovanském ostrově v Praze. Hronovskou výstavu navštívil spisovatel Alois Jirásek.⁹¹

3.5. Celostátní slavnosti 1937 a 1947

1937

Rok 1937 znamenal sto let od založení obrozeneckých jiřinkových oslav, což podnítilo českoskalické opět uspořádat celostátní vzpomínkovou slavnost. Další důvodem pro uspořádání výroční oslavy, byla pravděpodobně i nepříznivá politická a hospodářská atmosféra 30. let 20. století: sílící hospodářská krize, nástup Adolfa Hitlera k moci a vzrůstající ohrožení ze strany sousedního nacistického Německa. To vše vzbuzovalo jistě potřebu připomenout si dobu národního obrození, kdy, ač za jiných

---

⁹¹ MÜHLSTEIN 1987, 83

okolností, přesto stejně jako nyní, měli Češi pocit ohrožení a nesvobody a kdy bylo nutné o národní identitu bojovat. Vlastenecké jiřinkové oslavy v roce 1937 měly tudíž mimořádný politický význam. Do čestného předsednictva a výboru slavností byly jmenovány přední osobnosti politického, hospodářského, vojenského, vědeckého a kulturního života. Na prvních místech figurují členové rodiny Bartoňů z Dobenína, velkopřumyslníci a majitelé textilních továren, rektor ČVUT prof. Ing. Dr. Jaroslav Hýbl, biskup královéhradecký Dr. Mořic Pícha, Bedřich prince ze Schaumburg-Lippe, majitel panství Náchod, generál Jan Syrový, hudební skladatel Josef Bohuslav Foerster, ze spisovatelů Karel Čapek a Anna Maria Tilschová, předsedkyně Společnosti Boženy Němcové a mnoho dalších, celkem asi 230 osobností a institucí. O přípravě a jmenování čestného předsednictva a výboru oslav se v archivu MBN dochovala bohatá korespondence.⁹² Celostátní jiřinkové oslavy se konaly ve dnech 22.8. až 4. 9. 1937 v českoskalické sokolovně, pod záštitou manželky ministerského předsedy ČSR paní Ireny Hodžové. Organizací oslav se ujal pan učitel Josef Krtička a převzal tak roli pátera Hurdálka. Na organizaci se také podílela Národní společnost pěstitelů a milovníků jiřin.

První dva dny probíhala výstava jiřin, které se zúčastnilo 7 zahradnických firem z celých Čech a mnoho drobných pěstitelů z okolí. Po slavnostním zahájení zazpíval Zpěvácký spolek Bendl a návštěvníci shlédli vystavené květiny a výstavu obrazů akademického malíře Aloise Juříčky s názvem: „Z kraje Boženy Němcové, památky na dobu národního obrození na Českoskalicku“. V 10:30 hodin vyšel od sokolovny průvod korporací a hostí směřující k bývalému Steidlerovu hostinci v Malé Skalici, kde byla v 11 hodin slavnostně odhalena pamětní deska (viz kapitola 3. 4.). [14]

Oslavy pak pokračovaly 4. 9., kdy byl v bohatě vyzdobené sokolovně uspořádán jiřinkový ples s besedou. Účinkovaly zde pěvecké spolky, divadelní ochotníci, posádková hudba z Hradce Králové. Předtančení bylo v dobových krojích a při úvodní besedě byla uvedena premiéra jednoaktové divadelní hry M. Markové – Nekolové: Svatební ples Boženy Němcové a nejúspěšnější pořady slavností z doby obrozenecké.⁹³ Slavnosti v tomto roce měly obrovský ohlas v tisku. Kromě Almanachu celostátních jiřinkových oslav v České Skalici, měšťě Boženy Němcové 1837—1937, který vydali k této příležitosti organizátoři oslav, vyšlo v tisku v průběhu července, srpna a září 1937

---

⁹² MÜHLSTEIN 1987, 85

⁹³ MÜHLSTEIN 1987, 100

téměř 50 článků po celých Čechách, např. v Českém slovu, Poledním listu, Náchodských listech, Lidovém deníku, Osvětě lidu, Národních listech a mnoha dalších.

1947

Slibně obnovená tradice byla násilně přerušena tragickými událostmi v září 1938 a březnu 1939 a jejich pokračujícími následky. S velkým nadšením byly proto po osvobození Československa připravovány jubilejní Celostátní jiřinkové oslavy u příležitosti 110. výročí svého vzniku. Záštitu tentokrát převzala choť prezidenta republiky paní Hana Benešová. Oslavy probíhaly v podobném duchu jako před deseti lety, jejich program byl však o poznání bohatší, než v předchozích letech. Stejně jako v roce 1937, byly i tentokrát osloveny mnohé osobnosti ze všech oblastí života v Československu. Do čestného předsednictva byli jmenováni představitelé všech stran Národní fronty v čele s předsedou vlády Klementem Gottwaldem a tvořili tým 36 osobností nebo společenství. Do čestného výboru bylo jmenováno více jak 200 osobností nebo institucí z celého Československa. Organizace se opět ujal pan učitel Jan Krtička a řídicí učitel Vladimír Mütter Müller. Vystavovalo zde osm zahradnictví z celých Čech a drobní pěstitelé z okolí. Slavnosti byly zahájeny v sobotu 30. 8. sjezdem rodáků a přátel Kraje Boženy Němcové v hotelu Exner. Následujících dny (od 31. 8. do 6. 9.) probíhala v Jiřinkovém sále v bývalém Steidlerově hostinci (poté kláštere pruských Voršilek, poté vile pana továrníka Böhma a po roce 1945 majetku závodu Přádelen a tkalcoven národního podniku v Jaroměři) výstava jiřinek. Součástí oslav byly tři výtvarné výstavy a koncert Městského symfonického orchestru. Divadelní a ochotnická jednota, Salónní orchestr a Zpěvácký spolek Bendl, v českoskalické sokolovně literárně-hudební Večer Boženy Němcové. Na závěr oslav byl 6. 9. uspořádán v sokolovně jiřinkový ples, kde opět vystoupil Městský symfonický orchestr. I v tomto roce vydali pořadatelé Almanach celostátních jiřinkových oslav v České Skalici, měste Boženy Němcové 1837—1937—1947 a vyšla řada článků v nejrůznějších dobovém periodiku, např. v Práci, Svobodném slovu, Rudém právu, Lidové demokracii, Obraně lidu a dalších.

Po těchto oslavách nastala sedmiletá přestávka, jako důsledek zásadní změny – převzetí moci Komunistickou stranou Československa a nastolení totalitního režimu. Proběhla rozsáhlá čistka ve státním aparátu, hospodářství, společenských organizacích, vědě, kultuře i školství. Pluralitní parlamentní systém se stal ryzí formalitou a všechny strany

Národní fronty byly donuceny podřídit se ústavní diktatuře KSČ. V brožuře MBN je uvedeno „*Od roku 1948 bylo konání oslav zastaveno, politická a společenská atmosféra nepřála spolkové činnosti, tradicím ani skutečné angažovanosti*“⁹⁴ chci tím poukázat, na skutečnost opakující se historie. Stejná slova mohla být použita přesně před sto lety, v roce 1848.

3.6. Slavnosti jiřinek v socialistickém Československu

Po roce 1953 nastal v zemi ústup stalinismu a částečná liberalizace v oblasti kultury. První jiřinkové slavnosti v socialistickém Československu se konaly v roce 1955.

1955—1961

Ve stylu centrálního řízení kultury převzalo organizaci nad jiřinkovými slavnostmi ministerstvo školství a kultury, Svaz československých spisovatelů, Odbor kultury rady KNV v Hradci Králové a MNV v České Skalici. Oslavy se staly součástí příprav II. sjezdu československých spisovatelů, který se měl konat v Praze v roce 1956. „*V předvečer, v sobotu 10. září se v náchodském Domě osvěty sešli přední čeští spisovatelé se čtenáři, přednášeli jim úryvky svých děl a vyprávěli o dalších tvůrčích plánech*“⁹⁵ O jaké přední české spisovatele se jednalo, se mi nepodařilo zjistit. Další program oslav ve dnech 11. 9. až 12. 9. byl následující:

1. Celostátní matiné o díle Boženy Němcové (BN)
2. Prohlídka výstav týkajících se 100. výročí vydání „Babičky“ BN a výstavy jiřin
3. Jiřinkový ples
4. Konference kulturních pracovníků Hradeckého kraje za účasti spisovatelů.

Diskuze se zúčastnila mimo jiné Marie Majerová, od roku 1947 národní umělkyně a Josef Sekera, tajemník SČS.⁹⁶

Na plese účinkovalo Orchestrální sdružení Rudého koutku ROH Lina 03 (což byl bývalý Městský symfonický orchestr). Oslavy se víceméně odehrávaly v prostorách českoskalické sokolovny a z uvedeného programu je patrné, že výstava jiřin byla

⁹⁴ MÜHLSTEIN 1996, 28

⁹⁵ Oslavy B. Němcové v Náchodě a v České Skalici. In: Mladá fronta, 13.9.1955

⁹⁶ MÜHLSTEIN 1987, 102

tentokrát spíše okrajovou záležitostí. Ohlasy v tisku však byly mimořádné, v denících Lidová demokracie, Mladá fronta, Práce, Rudé právo, Svobodné slovo a Zemědělské noviny byla uveřejněna řada příspěvků informujících o slavnostech jiřinek. S podobně uspořádaným programem probíhaly i oslavy v dalších letech 1956—1961.

V roce 1957 byly oslavy poněkud výjimečné a nesly se v duchu 120. výročí svatebního bálu Boženy Němcové. Závodní výbor ROH Československé televize v Praze ve spolupráci s Orchestrálním sdružením ZK ROH Lina 03 proto ve velkém sále Lucerny uspořádaly jiřinkový ples s tradiční výstavou jiřin a výstavou památek na českoskalické obrozenecké slavnosti. Pozornost tisku v tomto roce byla kupodivu minimální, články vyšly jen ve třech denících – Práce, Lidová demokracie a Svobodné slovo.

1962—1989

Nová kapitola historie jiřinkových oslav začala rokem 1962. U příležitosti 100. výročí úmrtí BN byla za účasti Československého ministerstva školství a kultury a Organizace spojených národů UNESCO úspěšně dokončena rekonstrukce bývalého Steidlerova hostince. Ze staré radnice sem bylo přestěhováno literární muzeum s archivem, knihovnou a pozůstalostí po BN a 27. května 1962 byla slavnostně otevřena nová moderní expozice a muzeum nazváno Muzeum Boženy Němcové (MBN). V bývalé zahradě pátera Hurdálka byl zřízen Jiřinkový park.

Další výjimečné oslavy proběhly také v roce 1964, kdy se připomínalo 120. výročí návštěvy Boženy Němcové a dalších vlastenců na jiřinkovém plese v roce 1844, což se projevilo bohatším programem a velkým ohlasem v dobovém tisku. V tomto roce navíc do MBN nastoupil nový ředitel, pan Ludvík Mühlstein, velký ctitel a obdivovatel jiřinkových tradičních slavností, což bylo pro MBN a hlavně budoucí jiřinkové slavnosti klíčovou událostí.

Rok 1970 byl rokem 150. výročí narození BN, což se odrazilo na slavnostech toho roku pořádaných. Slavnost se konala se ve dnech 12.—26.9., tedy celých 14 dní, a to pod záštitou České národní rady, Ministerstva kultury ČSR, Českého svazu žen a krajských, okresních i místních stranických a státních orgánů. Slavnosti zahájil předseda České národní rady Evžen Erban 12.9. v českoskalické sokolovně slavnostním projevem. 13.9. dopoledne byla v Jiřinkovém parku za účasti ministra kultury ČSR dr. Miroslava Brůžka, předsedkyně Českého svazu žen Marie Jarošové, choti prezidenta republiky

Ireny Svobodové a mnoha místních obyvatel, odhalena bronzová plastika sedmnáctileté Barunky Němcové – Panklové. Součástí oslav toho roku byly i výstavy v ratibořickém zámku, prohlídka Babiččina údolí v Ratibořicích, literární večery a tradiční jiřinkový ples.

V komplexu budov bývalého Steidlerova hostince se nenacházelo jen MBN, ale také Textilní muzeum a internát pro slovenské a polské dělnice, pracující v textilních továrnách v České Skalici a Náchodě. Roku 1981 začala v budovách tehdejšího Textilního muzea a internátu rozsáhlá rekonstrukce se snahou obnovit celý komplex do pokud možno původního stavu. Z bývalé kočárovny vznikla výstavní síň a historický Jiřinkový sál se opět zaskvěl v plné kráse. Kromě plesů se jiřinkové slavnosti natrvalo vrátily do míst, kde v minulém století vznikly. Na organizaci se střídavě podílel Závodní klub ROH Boženy Němcové, Tělovýchovná jednota Jiskra, Výbor pro postavení pomníku Barunky Panklové a MěstNV v České Skalici. Jiřinkové plesy se nekonaly v letech politické krize 1968—1969, při generální opravě sokolovny v letech 1977—1979 a v roce 1981 pro nedostatek finančních prostředků. Pěstování a šlechtění jiřin se ujala šlechtitelská stanice Sempra n. p. a zahradnictví komunálních služeb v České Skalici, později JZD Rájec-Jestřebí (v tomto zahradnictví se kdysi učil syn BN Karel), Josef Exnar z JZD Zájezd u České Skalice nebo JZD Vítězný únor Česká Skalice.⁹⁷ Na výstavách se také podílela organizace pěstitelů jiřin DAGLA. Zprávy o konání jiřinkových oslav se v letech 1962—1989 objevovaly zpravidla jen v regionálních denících, jako například v Novém čase (Náchod), Pochodni (Hradec Králové), výjimečně v celostátním deníku, například v Lidové demokracii, Práci nebo Mladé frontě.

V dalších letech byly slavnosti kromě základního programu: tradiční výstavy jiřin, plesu a proménádního koncertu dechové hudby, obohaceny dalšími hudebními a pěveckými koncerty a výtvarnými výstavami. Přípravu jubilejních slavností 1937—1987 narušil 28. prosince 1986 požár Textilního muzea, ve kterém stále probíhala rekonstrukce. Příčinou požáru byl vadný kabel nové elektrické instalace v půdním prostoru. Požár se rychle rozšířil na obě muzejní budovy a jen díky obětavosti požárníků se podařilo uchránit nejcennější část bývalého Seidlerova hostince – Jiřinkový sál. Slavnostní otevření Textilního muzea se muselo díky požáru odložit a pro

---

⁹⁷ MÜHLSTEIN 1987, 103–113

jubilejní slavnost jiřinkových oslav se nouzově využilo atrium nedaleké Barunčiny školy. Jiřinkový ples k 150. výročí obrozeneckých slavností se konal dle původního plánu v místní sokolovně. Obě muzea, jak MBN, tak Textilní muzeum, byly veřejnosti opět zpřístupněny v květnu 1990.⁹⁸

3.7. Jiřinkové slavnosti po roce 1989

Listopadový převrat nebyl jen politickou změnou a počátkem společenských a ekonomických přeměn. Stal se také hranicí celého období české kultury. Změny, vyvolané demokratickým převratem a liberalizací společnosti, smetly násilím vytvořenou hierarchii v občanském životě a odstranily oficiální a neoficiální kulturní proudy. Zmizely vnější politické zásahy a zákazy, cenzurní dozor, který v různých podobách a s přestávkami trval už od konce třicátých let. Po roce 1989 se kulturní život mohl odvíjet bez uměle vytvořených bariér.⁹⁹

Přesto, že polistopadové atmosféra příliš nepřála obnově a udržení tradic lidové kultury, jiřinkové slavnosti díky organizačním schopnostem ředitele MBN, pana Ludvíka Mühlsteina, nebyly vůbec přerušeny. Od roku 1990–2014 byly za finanční podpory Královéhradeckého kraje, pravidelně organizovány Muzeem Boženy Němcové tradiční výstavy jiřin v prostorách muzea a bývalé maloskalické tvrze. Výsadbu a řezané květy obvykle vystavovali členové jiřinkářské společnosti Dagla z východních Čech, Exnarovo zahradnictví z Velkého Třebešova a Langrovo zahradnictví z Rájce-Jestřebí. Nejinak tomu bude i v nastávajících oslavách ve dnech 11.9.–21.9.2015. Vyvrcholením jiřinkové výstavy je každoroční vyhlášení nejkrásnější jiřinky. Královna jiřinkových oslav se stane symbolem slavností následujícího roku. Pro rok 2015 se jím stala jiřina Premia XVIII, s následujícím popisem: dekorační jiřinka, tmavě fialová s bílými špicemi petálů, průměr květu: 13 cm, výška rostliny: 100 cm.¹⁰⁰

Každoroční slavnosti jsou provázeny bohatým kulturním doprovodným programem, na kterém se podílí město Česká Skalice, příspěvkové a neziskové organizace, například MBN, BÁJO – středisko volného času, Společnost Boženy Němcové, Folklórní soubor

---

⁹⁸ MÜHLSTEIN 1987, 85–95

⁹⁹ LEHÁR (ed.)2013², 919

¹⁰⁰ <http://www.muzeumbn.cz/kralovna-jirinkovych-slavnosti>

Barunka, případně českoskalická římskokatolická farnost, nebo Správa státního zámku Ratibořice a další. Na programu bývají obvykle koncerty, výtvarné dílny, folklórní představení, nebo divadelní představení.

Na příkladu uvedu program jiřinkové slavnosti z roku 2014:

pátek 12. září: zahájení slavnosti jiřinkovým koncertem, který v rámci Roku české hudby pořádá MBN. V programu zazní díla českých i světových skladatelů, účinkují Magdaléna Malá – zpěv, Lenka Korbelová – klavír. Výstava jiřinek v MBN

sobota 13 září: v maloskalické tvrzi vystoupí pražská skupina Hašlerka s písničkami Karla Hašlera. Po celou sobotu a neděli připraveny dvě výtvarné dílny, aranžování jiřinek a malování na hedvábí

V kostele Nanebevzetí Panny Marie v Malé Skalici zazní od 18:30 hodin koncert barokní hudby „Loutna česká Adama Václava Michny z Otradovic“. Třináct písní Loutny české (1653) tvoří podivuhodnou hudebně básnickou suitu, založenou na paralele dvojího mystického sňatku: Panny Marie s Bohem a lidské duše s Kristem. Zpívají a na dobové nástroje hrají Michael Pospíšil, soubor La Bilancetta a účastníci úpické hudební dílny

neděle 14. září: ve 14. hodin zahraje v maloskalické tvrzi Big Band Dvorský ze Dvora Králové nad Labem. Vyhlášení Královny jiřinkových oslav

sobota 20. září: od 20 hodin Jiřinkový ples v prostorách sokolovny. K tanci a poslechu hraje Big Band Dvorský, předtančení zajistí „Spolek panstva“ v nádherných historických kostýmech

neděle 21. září: posvícení v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Malé Skalici. Od 9:30 slavnostní mše, poté od 10:30 hodin procesím přesun do hospody Rudrův mlýn v Ratibořicích, kde za zvuku muziky pokračuje oslava hostinou se zpěvy a tanci.

12. září.–30. září: výstava v hlavní výstavní síni MBN: Jindřich Vlček – Malíř a legionář. Obrazy, kresby a návrhy poštovních známek s legionářskou tematikou českoskalického rodáka.¹⁰¹

---

¹⁰¹ HOLÝ 2014—Jan HOLÝ: Jiřinkové slavnosti klepou na dveře. In: Česká Skalice Aktuality, 2014

S podobně bohatým programem jsou připravovány i další slavnosti v roce 2015. Tradice jirinkových slavností si udržuje vysokou úroveň a je vzácným příkladem slavností s téměř nepřetržitým trváním. V září 2015 to bude již 178 let, kdy byla v České Skalici uspořádána první výstava jirinek.[15], [16]

Závěr

Ve své práci jsem se pokusila zdokumentovat vývoj kulturního života v Čechách v první a v druhé polovině devatenáctého století. Poté jsem se zaměřila na Českou Skalici a její kulturní zázemí ve stejném období, zejména na činnost spolků a osobností zde činných. Detailně jsem představila činnost jednoho z nejstarších českoskalických spolků s názvem *Jiřinkový spolek královéhradeckého kraje se sídlem v České Skalici* a slavnosti jiřinek, které tento spolek v roce 1837 poprvé uspořádal. Vzhledem k úmrtí nejaktivnějšího člena spolku, pátera Hurdálka, který se významně podílel na organizování slavností, byla činnost spolku od roku 1847 ukončena. Svoji měrou k tomu přispěla i politická situace revolučního roku 1848 a následující 50. léta. Vývoj dalších slavností, které jsem v práci sledovala, tedy nebyl již v organizaci Jiřinkového spolku, ale řekněme významným dědictvím, které nám zde spolek zanechal. Existence Jiřinkového spolku byla krátká, spolek byl činný přibližně 10–11 let, avšak tradice slavností přetrvává do dnešních dnů, což znamená, že za dva roky – v roce 2017 – bude výročí 180 let od konání první jiřinkové slavnosti. Ve svém bádání jsem dospěla k poznání, že spolek měl na společnost širší vliv.

Přesto, že po smrti pátera Hurdálka nikdo nenavázal na jeho práci a neujal se organizace dalších slavností, činnost Jiřinkového spolku královéhradeckého kraje i za tak krátkou dobu ovlivnila mysl českého lidu na Náchodsku a Skalicku. Spolek byl úspěšný na poli obchodním i pěstitelském. Z původně ušlechtilého nápadu podpořit pěstitelů v okolí, což se nepochybně povedlo, neboť v roce 1850 bylo jenom na náchodském panství napočítáno 52 000 dobře oštěpovaných a bohatě úrodných stromů třešní, hrušek, jabloní, švestek, dále byly vysázeny mnohé aleje, které nenáležely velkostatkům, ale obyčejným lidem a v neposlední řadě mnohé zahrady drobných pěstitelů a zahradníků v celém kraji na podzim zářily všemi barvami a tvary jiřinek, zde hlavně vznikla tradice. Tradice, na kterou mohli místní obrozenci v dalším rozvoji společenského života v České Skalici a okolí navázat. Jiřinkové slavnosti vytvořily pro tento rozvoj vhodné podmínky – vychovaly celou řadu organizátorů, kteří v okolí hledali pro nové spolky své posluchače a návštěvníky. Vytvořily z České Skalice vlastenecké centrum, na které postupně navazovaly další vznikající spolky nejen ve Skalici, ale i v okolních městech : v Náchodě, Hronově, Polici nad Metují, Červeném Kostelci, Novém Městě nad Metují, Jaroměři, Dvoře Králové nad Labem a dalších.

Další významný vliv byl ryze ekonomický. Jiřinkový spolek rozmnožil pěstitele jiřin po celých Čechách i v okolních zemích. Již za předsednictví Josefa Reyla, v počátcích existence spolku, zavedli rozsáhlou obchodní činnost, již od roku 1841 úspěšnou. Svými výpěstky postupně vytlačili z Čech drahý zahraniční prodej a v zahraničí dokonce mnohému velkoobchodníkovi konkurovali. K informacím o nově vypěstovaných jiřinách sloužily vydávané katalogy, tištěné u královéhradeckého nakladatele J. Hositvíta Pospíšila, obsahující až 500 druhů variací jiřin – na vyžádání byly zdarma rozesílány. Na vydání katalogů i na pořádání jiřinkových slavností pravidelně upozorňovala řada časopisů, zejména Květy a České včela; začátkem 20. století pak Národní listy, Národní politika, Východočeský republikán, Východočeský kraj, Lidové noviny, Nové směry nebo Štít, věstník katolického lidu a další, po roce 1948 to byly například Svobodné slovo, Práce, Rudé právo, Lidové noviny, Zemědělské noviny a regionální deníky. Každoročně se v nich objevovaly články různých pisatelů, informujících širokou veřejnost o pořádání jiřinkových oslav. Jiřiny a jejich slavnosti inspirovaly spisovatele a vlastence, ale i několik básníků a hudebních skladatelů, které jsem v průběhu práce představila.¹⁰² Činnost Jiřinkového spolku, stejně jako činnost dalších spolků té doby, měla pozitivní vliv na široké okolí, potažmo na společnost v celých Čechách a byla jedinečná ve smyslu buditelském, v ryzím nadšení českých vlastenců obohatit český národ v oblasti kulturní a společenské. Vyjma meziválečného období nenalezneme v historii naší země silnější národní angažovanost, než byla v době národního obrození. Může se zdát, že jsem v průběhu práce zacházela do přílišných detailů a jmenovala řadu osobností. Bez nich bych ovšem nepodala ucelený obraz existence jiřinkových slavností a kulturně společenské situace České Skalice, neboť na aktivních a obětavých jedincích byla národní kulturně společenská činnost založena. Slavnosti jiřinek s obtížemi překlenuly druhou polovinu 19. a první polovinu 20. století, naštěstí se vždy našel někdo ochotný jejich tradici obnovit a zorganizovat, ať to byl v první polovině 20. století učitel, ředitel českoskalického muzea a správce ratibořického zámku Jan Krtička nebo v druhé polovině 20. století Ludvík Mühlstein, středoškolský učitel, ředitel MBN a autor mnoha publikací týkajících se jiřinkových oslav. V závěru práce jsem na příkladu představila program soudobých jiřinkových slavností, z kterého je patrné, že novodobé slavnosti jiřinek si i nadále udržují vysokou úroveň.

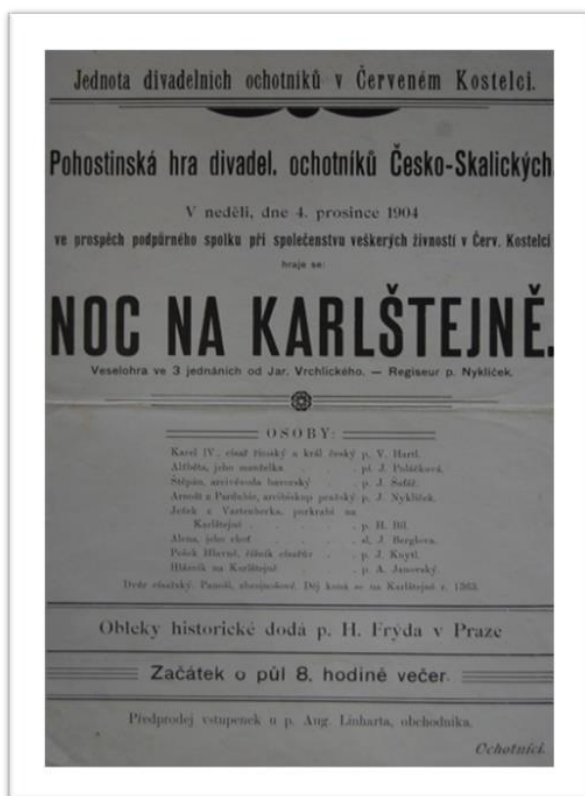
¹⁰² KVĚTENSKÝ 1964, 92–93

Obrazová příloha

Obrázek číslo 1: Barunčina škola v České Skalici.

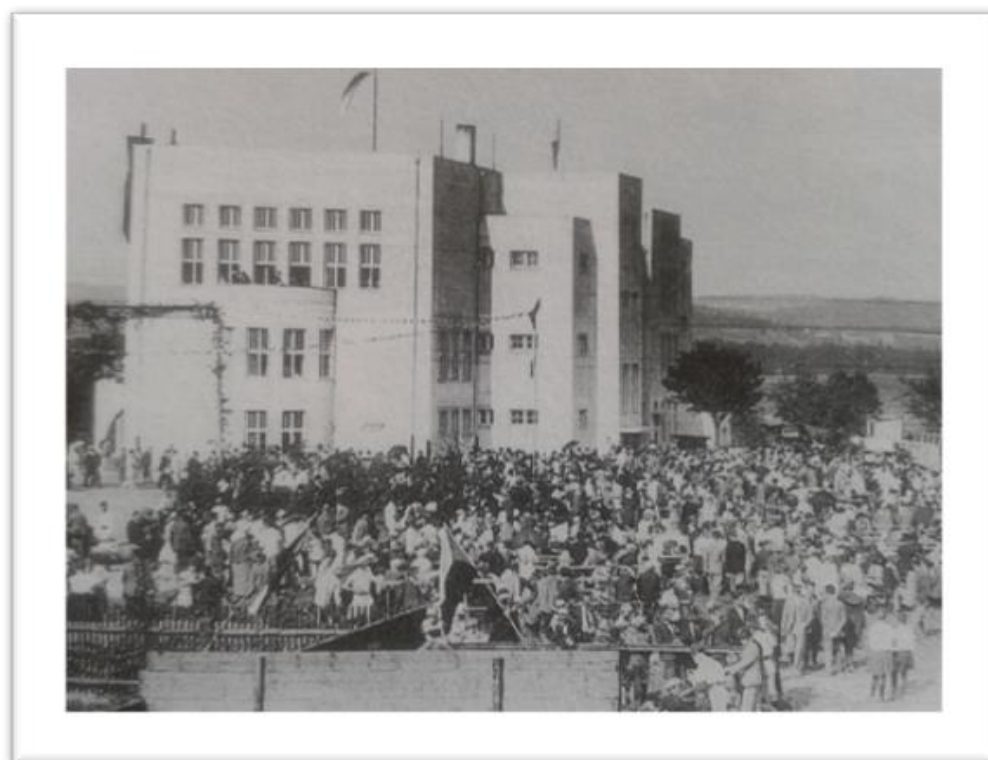
Obrázek číslo 2: Plakát českoskalického ochotnického spolku z přelomu století.

Obrázek číslo 3: Pomník B.N. v České Skalici na náměstí z 14. srpna 1888.

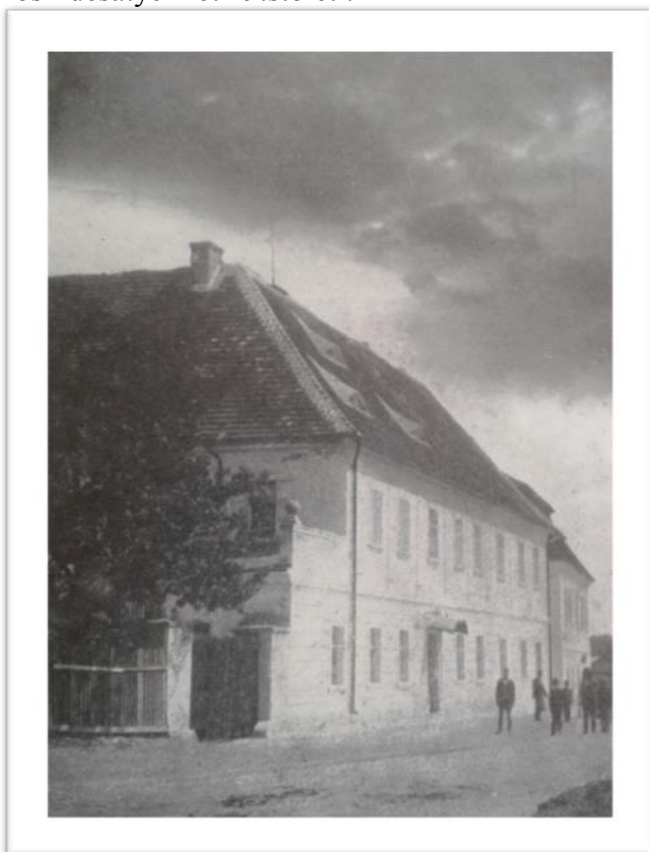
Obrázek číslo 4: Slavnostní otevření českoskalické sokolovny v roce 1929.

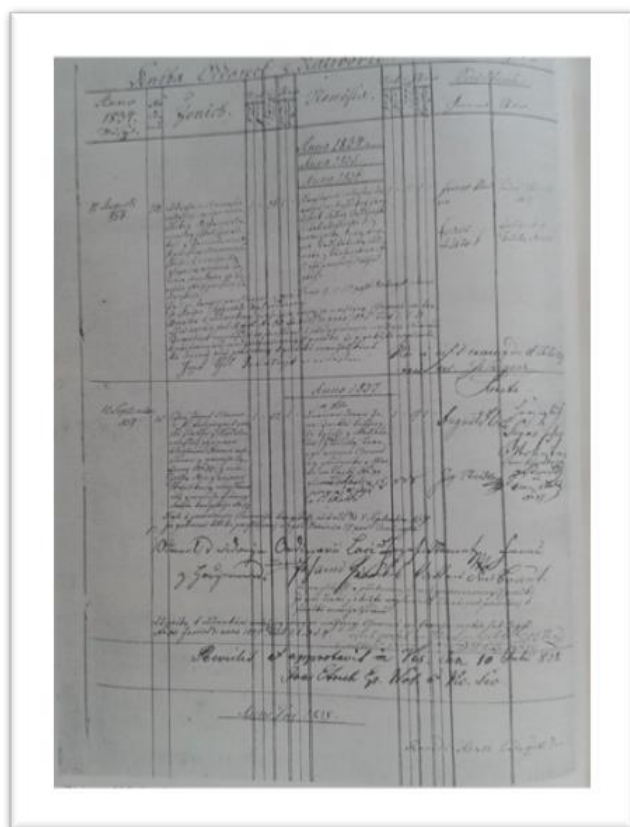
Obrázek číslo 5: Maloskalická fara, zde žil páter František Hurdálek.

Obrázek číslo 6: Steidlerův hostinec před postavením vysoké klášterní zdi. Snímek z osmdesátých let 19.století.

Obrázek číslo 7: Zápis o svatbě Barbory Panklové z českoskalické knihy oddavek.

Obrázek číslo 8: Novomanželé Němcovi na jirňkovém bále v roce 1837

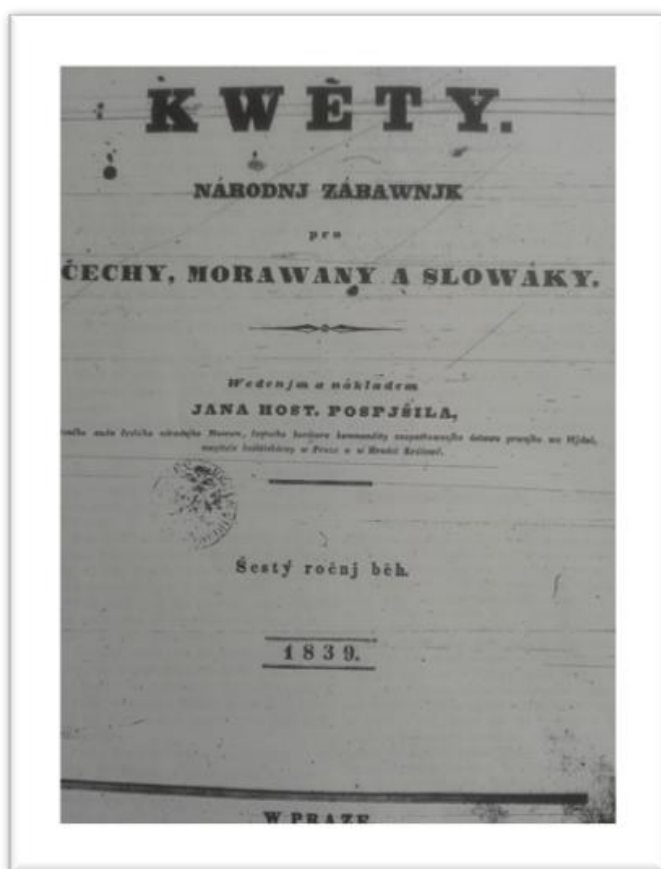

Obrázek číslo 9: Jiřinkový sál obnovený v roce 1962.

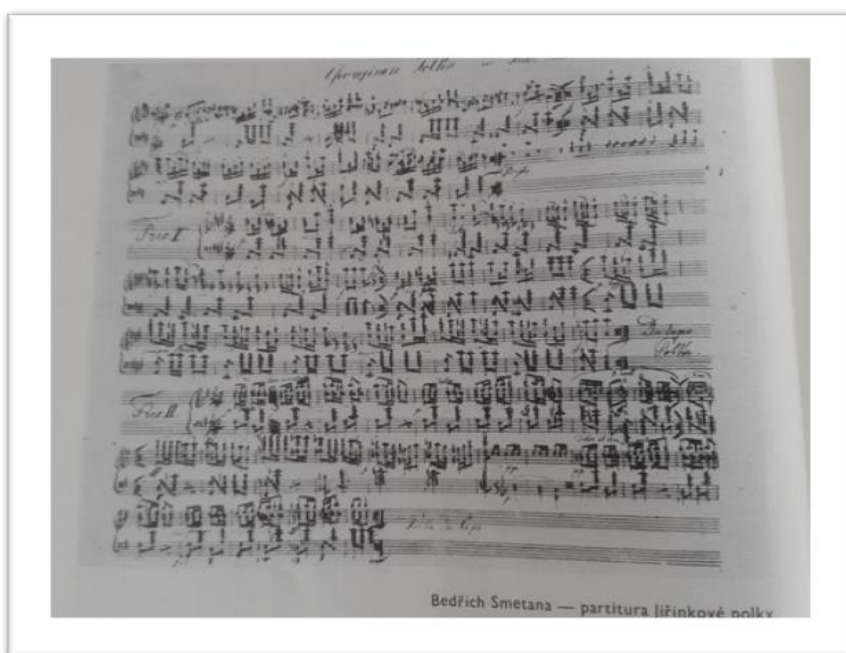
Obrázek číslo 10: Titulní strana časopisu Květy z roku 1839.

Obrázek číslo 11: Část článku z časopisu Květy z roku 1839.

Obrázek číslo 12: Bedřich Smetana. Partitura Jiřinkové polky.

Obrázek číslo 13: Pamětní deska na bývalém Steidlerově hostinci.

Obrázek číslo 14: Průvod korporací směřující od českoskalické sokolovny ke Steidlerovu hostinci na odhalení pamětní desky, 1937.

Obrázek číslo 15: Jiřiny jiřinkové zahradě. V pozadí maloskalická tvrz.

Obrázek číslo 16: Pozvánka na jiřinkové slavnosti z roku 2003.

Seznam vyobrazení

- [1] **Barunčina škola v České Skalici.** Reprodukce z: <http://www.fotkycech.cz>. Vyhledáno 22.4.2015
- [2] **Plakát českoskalického ochotnického spolku z přelomu století.** Foto: archiv Josef Dvořák
- [3] **Pomník B.N. v České Skalici na náměstí z 14. srpna 1888.** Reprodukce z: <http://www.starefotografie.cz>. Vyhledáno 22.4.2015
- [4] **Slavnostní otevření českoskalické sokolovny v roce 1929.** Reprodukce z: MÜHLSTEIN 1996, 29
- [5] **Maloskalická fara, zde žil páter František Hurdálek.** Foto: archiv Z. Kačík,1999
- [6] **Steidlerův hostinec před postavením vysoké klášterní zdi.** Snímek z osmdesátých let 19.století. Reprodukce z: MÜHLSTEIN 1987, 81
- [7] **Zápis o svatbě Barbory Panklové z českoskalické knihy oddavek.** Reprodukce z: KUBKA/NOVOTNÝ 1941
- [8] **Novomanželé Němcovi na jiřinkovém bále v roce 1837.** Reprodukce z: KUBKA/NOVOTNÝ 1941
- [9] **Jiřinkový sál obnovený v roce 1962.** Reprodukce z: KUBKA/NOVOTNÝ 1941
- [10] **Titulní strana časopisu Květy z roku 1839.** Foto: archiv autorky
- [11] **Část článku z časopisu Květy z roku 1839.** Foto: archiv autorky
- [12] **Bedřich Smetana. Partitura Jiřinkové polky.** Foto: archiv autorky
- [13] **Pamětní deska na bývalém Steidlerově hostinci.** Reprodukce z: MÜHLSTEIN 1987, 79
- [14] **Jiřiny jiřinkové zahradě.** V pozadí maloskalická tvrz. Reprodukce z: <http://www.ceskaskalice.cz>. Foto: Dagmar Dupke
- [15] **Pozvánka na jiřinkové slavnosti z roku 2003.** Reprodukce z: <http://www.ceskaskalice.cz>. Foto: Dagmar Dupke

Seznam použitých zkratk

ND	Národní divadlo
K	krejčary, platidlo v 19. století
MBN	Muzeum Boženy Němcové v České Skalici
BN	Božena Němcová
KNV	krajský národní výbor
MěstNV	městský národní výbor
SČS	Svaz československých spisovatelů
ROH	Revoluční odborové hnutí
ZK	závodní klub
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
n.p.	národní podnik
JZD	jednotné zemědělské družstvo

Seznam literatury

- BOUZA/MÜHLSTEIN 1975—Erik BOUZA / Ludvík MÜHLSTEIN: Stručné dějiny České Skalice. Česká Skalice 1975
- CEJP 1947—Karel CEJP: České jiriny během století. In: Almanach celostátních jirinkových oslav v České Skalici, 1947
- ČEJKA 1844—Dr. Josef ČEJKA: Ze Skalice nad Úpou. In: Květy, 24.9.1844. In: Česká včela, 24.9.1844
- GAWRECKÁ 2014—Marie GAWRECKÁ: Spolkový život Němců v českých zemích a v Československu. In: Společnost a kultura, 2014
- HOGG 1853—Robert HOGG: The Dahlia; Its History and Cultivation. London 1853
- HOLÝ 2014—Jan HOLÝ: Jirinkové slavnosti klepou na dveře. In: Česká Skalice Aktuality, 2014
- HORKÝ 2000—Roman HORKÝ: Čtenářská beseda Boženy Němcové v České Skalici a její role v kulturním životě maloměsta. In: Sborník Státního okresního archivu Náchod, 2000
- KOLISKO 1845—Josef Arnošt KOLISKO. In: Květy, 11.9.1845
- KOLISKO 1847—Josef Arnošt KOLISKO: Slavnost jirinková v České Skalici nad Úpou. In: Česká včela, 1.10.1847
- KRTIČKA 1947—Jan KRTIČKA: Přehled jirinkových slavností. In: Almanach celostátních jirinkových oslav v České Skalici 1837–1847–1947, 1947
- KUBKA/NOVOTNÝ 1941—František KUBKA / Miloslav NOVOTNÝ: Božena Němcová. Praha 1941
- KVĚTENSKÝ 1964—Vlastimil KVĚTENSKÝ: Jirinkové slavnosti. Havlíčkův Brod 1964
- KVĚTY, 31.1.1839¹⁰³
- KVĚTY, 12.10.1837
- LEHÁR (ed.) 2013²—Jan LEHÁR(ed.): Česká literatura od počátků k dnešku. 2., rozšířené vydání. Praha 2013

---

¹⁰³ Pro dobová periodika Květy a Česká včela je v práci používáno novodobé označení Květy a Česká včela.

- LENDEROVÁ/JIRÁNEK/MACKOVÁ 2013—Milena LENDEROVÁ / Tomáš JIRÁNEK / Marie MACKOVÁ: Z dějin české každodennosti, život v 19. století. Praha 2013
- LUDVÍK 1839—Josef Myslimír LUDVÍK: Slavnost giřenek. In: Květy, 17.10.1839
- LUDVÍK 1845—Josef Myslimír LUDVÍK: Ze Skalice (Slavnost jirínek). In: Květy, 25.9.1845
- LUKÁŠOVÁ 2011—Klára LUKÁŠOVÁ: Kulturní a společenský život v České Skalici od poloviny 19. století do poloviny 20. století (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity v Pardubicích). Česká Skalice 2011
- MÜHLSTEIN/NOVÁK 1984—Ludvík MÜHLSTEIN / Václav NOVÁK: Česká Skalice a okolí. Červený Kostelec 1984
- MÜHLSTEIN 1987—Ludvík MÜHLSTEIN: 150 let Jiřinkových slavností v České Skalici. In: Náchodsko od minulosti k dnešku. Vlastivědný sborník muzeí náchodského okresu, 1987
- MÜHLSTEIN 1996—Ludvík MÜHLSTEIN: Česká Skalice Ratibořice. Česká Skalice 1996
- MÜHLSTEIN 2006a—Ludvík MÜHLSTEIN: Stopami dějin Náchodska. In: Sborník státního okresního archivu Náchod, 2006
- MÜHLSTEIN 2006b—Ludvík MÜHLSTEIN: Historie 170 let jirínek v Čechách. In: Tradice jirínek ve východních Čechách. Sborník příspěvků k 80. založení jirínkářské společnosti, 2006
- NOVÁK 2007—Pavel NOVÁK (ed.): Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova 19. století. Praha 2007
- VANĚK/PILNÝ/MOKRÁ—Vlastimil VANĚK / Jan PILNÝ / Věra MOKRÁ: Jiřinky. Praha 1966
- PEŠEK/ČERNÝ 1912—Josef PEŠEK / Václav ČERNÝ (ed.): SLAVNOSTI „JIŘINKOVÉ“. In: Božena Němcová. Sborník statí o jejím životě a díle 1820 až 1862, 1912
- PEŠKOVÁ 1999—Jaroslava PEŠKOVÁ: Salony jako místo setkání. Salony v české kultuře 19. století. Praha 1999
- POSPÍŠIL 1839—Josef Hostivít POSPÍŠIL: Slavnost jirínek dne 16. září 1839. In: Květy, 5.9.1839
- RAK 2003⁹—Jiří RAK (ed.): Dějiny zemí koruny české II., hlava druhá. Praha 2003
- RAMPASOVÁ 2005—Tereza RAMPASOVÁ (ed.): Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století. Ústí nad Labem 2005

- RYCHLÍK/PENČEV 2013—Jan RYCHLÍK / Vladimír PENČEV: Od minulosti k dnešku. Dějiny českých zemí. Praha 2013
- ŘEZNÍČEK 1912—Václav ŘEZNÍČEK: O vzniku a zániku jiřinkových slavností v České Skalici. In: Český lid, sborník XXI, 1912
- ŠTĚPÁNEK 1990—Vladimír ŠTĚPÁNEK: Přehled dějin české literatury 19. století, I. Národní obrození. Praha 1990
- THE DAHLIA—The Dahlia. In: The Arnold Arboretum of Harvard University, quarterly journal, No. 1970, April–30
- TUREK 1834—Josef TUREK: inzerce. In: Květy, 3.4.1834
- TUREK 1835—Josef TUREK: inzerce. In: Květy, 19.3.1835
- TUREK 1836—Josef TUREK: inzerce. In: Květy, 11.2.1836
- VLČKOVÁ 2014—Věra VLČKOVÁ: Česká Skalice. Osobnosti kultury, umění, vědy. Červený Kostelec 2014
- VLČKOVÁ 2012—Věra VLČKOVÁ: Z českoskalických pamětí. Česká Skalice 2012
- ZEZULČÍK 2006—Jaroslav ZEZULČÍK: Páter Josef Turek. Osudy prvního pěstitele jiřin v českých zemích. In: Poodří 2, 2006
- Slavnost jiřinek ve Skalici na Náchodsku. In: Květy, 11.10. a 18.10.1841
- Od slezských hranic (Jiřinková slavnost). In: Květy, 3.10.1846
- Oslavy B.Němcové v Náchodě a v České Skalici. In: Mladá fronta, 13.9.1955

